法鼓文理學院佛教學系碩士論文

西藏佛教宗義書的源流與演變：以二世達賴喇嘛《進入宗義海的船筏》譯注與研究為中心

The Origin and Evolution of Buddhist Tenets (grub mtha’) in Tibetan Buddhism: Centered on Annotated Translation and Study on *Ship for Entering the Ocean of Tenets* from the Second Dalai Lama

DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts 法鼓文理學院

指導教授：廖本聖副教授

研究生：孫馨平撰

中華民國一百一十二年一月

DILA
法鼓文理學院
Dharma Drum Institute of Liberal Arts

法鼓文理學院碩博士論文授權書

中華民國 110 年 10 月 13 日 110 學年度第 2 次教研會議修正通過

- 立書人（即論文作者）：孫馨平（下稱本人）　學號：M108103
- 授權標的：本人於 法鼓文理學院 （下稱學校） 佛教學系 （學系、碩士學位學程） 111 學年度第 1 學期之 ☑碩士 □博士 學位論文。

論文題目：印度與西藏所傳佛教宗義書的源流與演變：以二世達賴喇嘛《進入宗義海的船筏》譯注與研究為中心

指導教授：廖本聖

（下稱本著作，本著作並包含論文全部、摘要、目錄、圖檔、影音以及相關書面報告、技術報告或專業實務報告等，以下同）

緣依據學位授予法等相關法令，對於本著作及其電子檔，學校圖書館得依法進行保存等利用，而國家圖書館則得依法進行保存、以紙本或讀取設備於館內提供公眾閱覽等利用。此外，為促進學術研究及傳播，本人在此並進一步同意授權學校、國家圖書館、資料庫廠商等對本著作進行以下各點所定之利用：

一、對於學校之授權部分：

本人 ☑同意 □不同意(請勾選其一)授權學校，無償、不限期間與次數重製本著作並得為教育、科學及研究等非營利用途之利用，其包括得將本著作之電子檔收錄於數位資料庫，並透過自有或委託代管之伺服器、網路系統或網際網路向☑學校校園內□校外位於全球使用之使用者(本點如前求勾選同意者，請勾選，並得複選)公開傳輸，以供該使用者為非營利目的之檢索、閱覽、下載及/或列印。

法鼓文理學院 DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

二、對於國家圖書館之授權部分：

本人 ☑同意/□不同意(請勾選其一) 授權國家圖書館，無償、不限期間與次數重製本著作並得為教育、科學及研究等非營利用途之利用，其包括得將本著作之電子檔收錄於數位資料庫，並透過自有或委託代管之伺服器、網路系統或網際網路向館內及館外位於全球之使用者公開傳輸，以供使用者為非營利目的之檢索、閱覽、下載及/或列印。

三、對於資料庫廠商之授權部分：

本人 ☑同意/□不同意(請勾選其一) 由學校將本著作有(無)償授權資料庫廠商（下稱該資料庫廠商或該廠商）進行以下範圍之利用：

(一)該資料庫廠商得將本著作重製收錄於其所建置營運之特定數位資料庫（下稱該資料庫），並透過網際網路向全球訂購該資料庫之使用者公開傳輸， 以供該使用者為非營利目的之檢索、閱覽、下載及/或列印。

(二)該資料庫廠商不得再轉授權第三人將本著作重製收錄於其他資料庫或進行其他營利或非營利利用。但於台灣以外之海外地區，該廠商得委託當地之代理商或經銷商代為處理當

地使用者訂購該資料庫事宜。

（三）若該合作以有償方式進行，則資料庫廠商因本點授權利用本著作所取得之收益，應依該廠商與學校授權契約支付本人合理權利金，支付標準由學校為本人利益而全權與該廠商議定。本人同意，上開權利金(以下請勾選其一)：

☑由資料廠商批次轉與學校，作為校務發展基金。

☐應給付本人，並由該廠商直接通知本人領取，且聯絡資料倘有不全、錯誤或異動而未書面通知，導致權利金無法給付，或收到廠商通知未回覆者，於次年 3 月 31 日後，自動將此筆款項由資料廠商批次轉與學校，作為校務發展基金。

（四）本人保有隨時終止本點授權之權利，並於本人向學校辦理完成終止授權相關程序後，由學校通知該廠商將本著作自該廠商資料庫中刪除且不得再為其他形式之利用。但終止前已完成訂購之使用者，則視該使用者之訂購條件，由學校與廠商協商其提供及刪除時間。

四、本授權書第一點至第三點所定授權，均為非專屬且非獨家授權之約定，本人仍得自行或授權任何第三人利用本著作。

五、本授權書第一點至第三點所定授權對象，依各該點授權利用本著作時，均應尊重本人著作人格權及權利管理電子資訊等相關權利，不得以任何方式省略、增修或變更本人署名、本著作名稱、本著作內容及相關資料（包括本人原記載取得學位論文之學校全銜、書目等詮釋資料等）。第三點所定資料庫廠商亦應要求其代理商或經銷商遵守。

六、依本授權書第一點至第三點將本著作透過網際網路對外公開之時間(請勾選)：

☑於本授權書簽署日，均立即對外公開。

☐本人要求本著作應自民國__年__月__日起始得對外公開，故因本授權書第一點至第三點所定授權而發生得透過網際網路對校外、館外或對資料庫使用者之公開傳輸部分，亦應自該日起始生效力。

七、本授權書第一點至第三點分別所定各該授權對象，均應各自遵守其授權範圍及相關約定。如有違反，由該違反之行為人自行承擔一切法律責任。

八、本人擔保本著作為本人創作而無侵害他人著作權或其他權利。如有違反，本人願意自行承擔一切法律責任。

九、個資利用同意條款：本人同意，學校及國家圖書館為本授權書所定各授權事項目的範圍內（但勾選「不同意」者除外）得蒐集、處理及利用本人所提供之個人資料，學校並可將該等個人資料提供給包括國家圖書館及資料庫廠商在內之相關第三人在同一目的範圍內處理及利用。

法鼓文理學院 DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

研究生簽名：[signature]　　　　民國：112 年 2 月 11 日

※ 本授權書 2 面，需雙面列印並親筆簽屬 3 份。請於送繳紙本論文時一同繳至圖書資訊館辦理離校手續。

法鼓文理學院佛教學系碩士班

研究生學位論文口試委員會審定書

111 學年度第 1 學期

研究生：孫馨平

題　目：(中文) 西藏佛教宗義書的源流與演變：以二世達賴喇嘛《進入宗義海的船筏》譯注與研究為中心

(英文) The Origin and Evolution of Buddhist Tenets (grub mtha') in Tibetan Buddhism：Centered on Annotated Translation and Study on *Ship for Entering the Ocean of Tenets* from the Second Dalai Lama

DILA 法鼓文理學院 Dharma Drum Institute of Liberal Arts

業經本委員會審議通過

學位論文口試委員 釋見弘（劉思妙）

劉國威

指導教授 廖本聖

系 主 任 [illegible]

中華民國 112 年 1 月 11 日

印度與西藏所傳佛教宗義書的源流與演變：以二世達賴喇嘛《進入宗義海的船筏》譯注與研究為中心

摘　　　要

本論文以觀察西藏宗義書的形成為目的，宗義書是對印度佛教哲學思想的統整，概略描述佛教各教派義理，包含（但不限於）顯教四大教派、密乘以及非佛教的派別。從大藏經收錄的論書可知，印度就有書寫教派宗義的文本，但當時沒有使用「siddhānta」（中：宗義，藏：grub mtha'）作為標題。西藏前弘期的譯師書寫宗義書多半使用「見」（lta ba）作為標題，到了後弘期，西藏各教派不同祖師撰寫的宗義書則開始大量以「宗義」為題名，但內容不一，顯密教的分派各有異同。

因此筆者使用文獻分析的方法，敘述印度論書以及西藏宗義書之間的關聯性，描述西藏祖師如何從印度論書中學習各宗的見解，並自己書寫專門描述宗義的文本，而形成現在看到的宗義書。接著，筆者從二世達賴喇嘛根敦嘉措著的《進入宗義海的船筏》的譯注以及其自傳，嘗試敘述其教義思想的建構，進而比對格魯派中宗義書書寫的異同，確立格魯派佛教教義思想的傳承。

最後，筆者期望從宏觀的角度，即宗義書寫內容涵蓋的教派，建立印度至西藏教理傳承的連續性。

關鍵詞：宗義書、二世達賴喇嘛、格魯派

DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts 法鼓文理學院

The Origin and Evolution of Buddhist Tenets (grub mtha') in India and Tibet: Centered on Annotated Translation and Study on *Ship for Entering the Ocean of Tenets* from the Second Dalai Lama

ABSTRACT

The purpose of this paper is to observe the evolution of formation of grub mtha'. Grub mtha', called siddhānta in Sanskrit, is a collection of Indian Buddhist philosophy, and describes the thought of various schools, including (but not limited to) the four major schools, Tantric and non-Buddhist schools. We can see many treatises to describe the point of view of the various schools in the bsTan 'gyur, but "siddhānta" was not used as the title at that time. Both of the grub mtha' used "view" (lta ba) as the title in 9th century. In the later period, a large number of grub mtha' written by the masters of different sects in Tibetan Buddhism and began to use "grub mtha'" as a title. But the contents of each texts were not the same, and so were the name of schools .

Therefore, I use the method of literature analysis to describe the correlation between Indian and Tibetan texts, describe how the Tibetan masters learned the buddhist philosophy from Indian treatises, and write his own text in describing the tenets of each Indian school. Next, I try to study on *Ship for Entering the Ocean of Tenets,* written by the second Dalai Lama, and compare it to another grub mtha' in Gelug. To establish the inheritance of buddhist thoughts in Gelug.

Finally, I expect to establish the continuity of buddhist thoughts from India to Tibet by a macro perspective.

Keywords: Grub mtha', siddhānta, the Second Dalai Lama

DILA 法鼓文理學院 Dharma Drum Institute of Liberal Arts

誌謝

本論文承蒙恩師 廖本聖教授四年來的悉心指導，從藏文入門開始，一步步引領學生進行藏中翻譯，再到論文著成；此論文從選題、構思、翻譯、資料收集到定稿，皆是老師慈悲、耐心的與學生一字一句討論而成。老師對字句的嚴謹、淵博的佛學知識，使學生心生憧憬，期望自己能繼續研讀佛法，亦如《楞伽經》中說「宗義為行者」，持續研習經論，建立正見。

感謝 梅靜軒教授的課堂指導，讓學生建立佛教研究的基礎，以及老師曾帶領我進行海外實習，增廣見聞。也感謝許多法鼓文理學院的同儕，如同為藏傳佛教組的 釋宗慧、黃裕隆、洪琬雯、林靖婕，一同組成讀書會的 Kamil Nowak、林悟石、陳達西，這些善知識都在我的碩士班生活以及課業上給予相當多的幫助，以及好相處的室友 陳尚潔，使我可以安定的在學校寫論文。還有許多在寫論文階段才認識的新知，要感謝的同儕實在太多，不如就感謝佛菩薩吧（笑）！

也感謝我的大綱審查委員 釋見弘教授，在日文的研究以及佛教文獻研究上讓我有不同的視野，提供寶貴的指導與建議。還有論文口試委員 劉國威教授，在工作繁忙之中，願意安排時間來幫我口試，非常感謝老師的慈悲。

此外，要感謝我的家人們，他們聆聽了我所有喜怒哀樂，也在任何時候無條件的給予支持，儘管他們不是佛教徒亦不懂佛法，但在我心中他們仍是菩薩般的存在。

最後，謹以此向所有關心我的人致上最深謝意，並將此份成果獻給您們。

孫馨平 謹誌於

法鼓文理學院佛教學系

中華民國一百一十二年一月

DILA 法鼓文理學院 Dharma Drum Institute of Liberal Arts

目次

摘要......i

ABSTRACT......ii

誌謝......iii

目次......iv

略語與凡例......vi

壹、 緒論......- 1 -

一、 前言......- 1 -

二、 研究動機與目的......- 3 -

三、 研究方法......- 4 -

四、 前人研究成果......- 6 -

貳、 印度宗義書概說......- 7 -

一、 《智心髓集論》......- 8 -

二、 《中觀心頌》以及《中觀心註思擇焰》......- 9 -

三、 《攝真性頌》......- 10 -

四、 《異見分別略攝》......- 12 -

五、 《分別善逝本宗頌》及其論釋......- 12 -

六、 《真性寶鬘》......- 13 -

七、 《寶鬘》......- 13 -

八、 善現音《一切乘作明分別說》......- 14 -

九、 小結......- 15 -

參、 西藏宗義書源流與演變......- 15 -

一、 前弘期......- 16 -

二、 後弘期......- 18 -

DILA 法鼓文理學院 Dharma Drum Institute of Liberal Arts

三、　二世達賴喇嘛《進入宗義海的船筏》的定位.................... - 26 -
肆、　二世達賴喇嘛《進入宗義海的船筏》譯注與研究.................... - 26 -
一、　二世達賴喇嘛簡介及研究.................... - 26 -
二、　《進入宗義海的船筏》全文.................... - 27 -
三、　研究.................... - 59 -
四、　小結.................... - 62 -
伍、　結論.................... - 62 -
陸、　參考文獻.................... - 64 -

DILA 法鼓文理學院 Dharma Drum Institute of Liberal Arts

略語與凡例

略語

一、　宗義文獻

1. 《宗義海》全名為《進入宗義海的船筏》（Grub mtha' rgya mtshor 'jug pa'i gru rdzings）
2. 《宗義寶鬘》全名為《內外宗義建立・寶鬘略論》（Grub mtha' rin chen phreng ba）

二、　藏譯大藏經

1. 東北目錄(D)：日本東北大學附屬圖書館所藏西藏大藏經德格版之總目錄
2. 對勘本(P)：《中華大藏經・藏文對勘本》（dpe bsdur ma）

三、　網路資料

1. BUDA （The Buddhist Digital Archives）佛教數位檔案館
2. CBETA （Chinese Buddhist Electronic Text Association）中華電子佛典協會

DILA 法鼓文理學院 Dharma Drum Institute of Liberal Arts

凡例

一、　符號

1. 括號（）：補充說明前語詞以充分表達意思。
2. 括號〔〕：補充詞語使前後文意思易懂或語句通順。
3. 〔00XX〕：對照甘孜版根敦嘉措文集（gSung ’bum dge ’dun rgya

mtsho）第三冊 65 至 89 頁的藏文木刻板貝葉頁碼，並於註腳附註現代版本頁數與行碼。

二、 印度論書中文篇名參考大谷大學北京版藏經目錄之紀錄，作者名則參考二手文獻之紀錄，除 D3898 之作者為筆者自譯和 D3901 作者沒有合適的中譯之外。

三、 《進入宗義海的船筏》原文選自 BUDA 收錄的甘孜版根敦嘉措文集（gSung ’bum dge ’dun rgya mtsho）第三冊 65 至 89 頁的藏文木刻板電子檔。

四、 西藏宗義書科判用表格形式呈現，以顯現其階層。

DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts 法鼓文理學院

DILA
法鼓文理學院
Dharma Drum Institute of Liberal Arts

壹、緒論

本章節將討論此論文題目的緣起、研究目的、研究方法，以及閱讀過的學者研究資料，以敘述筆者對於宗義書研究的理解及想從此研究過程中，學習到的目標。

一、　前言

18 世紀貢卻亟美汪波（dKon mchog 'jigs med dbang po，1728-1791）的《宗義寶鬘》中即說明「grub mtha'」一詞是出自於佛經，是從梵文「siddhānta」翻譯過來，直譯為「成就的極限」，即藉著經教和理論巧為宣講而成立自宗的主張。[1] 而 siddhānta 是多義詞，在梵英辭典中列舉了四種意思，如下：[2]

1. 既定的結局。（相當於法友所說成就的極限）
2. 顯示論證的結論，任何問題的既定觀點，真正的邏輯結論（在駁斥對辯者之後）。（牽涉唯識與有部經部的辯論，以及中觀與唯識的辯論）
3. 一個被證實的事實，既定的真理、教條、既定的教義。（從佛教徒的立場而言，佛說皆為真理）
4. 任何基於確鑿證據的既定教科書；मध्येसभं दैवविदः सर्वसिद्धान्त- पारगाः

[1] 《宗義寶鬘》原文：

[2] 出自 DDSA 線上實用梵英字典，原文如下：(1)the established end. (2)the demonstrated conclusion of an argument, established view of any question, the true logical conclusion (following on the refutation of the Pūrvapakṣa). (3)a proved fact, established truth, dogma, settled doctrine. (4)any established text-book resting on conclusive evidence; मध्येसभं दैवविदः सर्वसिद्धान्त- पारगाः Śiva B.6.80. °कोटिः f. the point in an argument which is regarded as a logical conclusion. °कौमुदी N. of a celebrated commentary on Pāṇini's grammar by भट्टोजी- दीक्षित. °पक्षः the logically correct side of an argument.

Śiva B.6.80。°कोटि: f. 論證中被視為邏輯結論的觀點。°कौमुदी N. भट्टोजी- दीक्षित 對 Pāṇini 語法的著名評論。°पक्ष: 論證邏輯正確的一面。（類似引經據典的宗義教科書）

但在不同領域中 siddhānta 會引申為其他特定的意思，如在印度哲學流派正理派中，被指為是《正理經》第一章內「十六類別（padārthas）」的第六類，其意為通過規則和量（pramāṇa）建立的主體而稱之。而在耆那教中，siddhānta 被直接指為耆那教的經典。而在佛教哲學中詞意解釋為「信條」或「結論」，此為英文直譯的意思。若以「grub mtha'」來看，其在藏漢大辭典中的解釋為「佛教內外各派各自心目中依教、依理樹立對於基、道、果位的一定見解或理論」，可知在西藏的普遍用法是限定在佛教的語境下，因此筆者在以下仍沿用現代學者們[3] 對 siddhānta 和 grub mtha'已有的中譯詞「宗義」來指稱。

從《宗義寶鬘》中對 grub mtha'詞源的敘述來看，其引用了《楞伽經》的偈誦：「謂我二種通，宗通及言說，說者授童蒙，宗為修行者。[4] 」而這裡的宗義（siddhānta），特指的是佛教哲學，而談論這些宗義的文本則稱為宗義書。

宗義書[5] 在現今的了解，為書寫印度佛教各教派哲學思想的文本，無論是現今的藏傳佛教團體亦或是學術研究中，皆扮演著重要的角色。藏傳佛教團體會用其作為了解佛教思想的入門書籍，並開設相關宗義書的研讀課程。近幾年有學者陸續中譯並出版各教派祖師的宗義文本，如較早的陳玉蛟於 1988 年出版的《宗義寶鬘》，是 18 世紀格魯派的宗義文本；談錫永、沈衛榮於 2008 年出版

3 如法尊法師、如石法師、日慧法師等皆用宗義一詞。日本學界會以「學說綱要書」來指稱。

4 《楞伽阿跋多羅寶經》卷 3〈之三〉:「謂我二種通， 宗通及言[A1]說， 說者授童蒙， 宗為修行者。」(CBETA 2022.Q3, T16, no. 670, p. 503a29-b1)[A1]：說【CB】【麗-CB】，言【大】(cf. K10n0159_p0815b12; T39n1789_p0398c26)

5 宗義著作有些會以宗義為名，有的則不會。以宗義為名之宗義書，在格魯派中多半會加「建立」（rnam gzhag），其他教派比較不統一。

DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

《甯瑪派四部宗義釋》為 20 世紀敦珠仁波切的著作；[6] 最新為 2019 及 2020 年羅卓仁謙中譯的第十七世大寶法王（1985-至今）及噶舉冬季辯經法會文獻編撰組編著的《四部宗義・達波噶舉莊嚴論》。由此顯示，宗義書仍是現今藏傳佛教中仍頻繁利用並持續更新的文獻。

在佛教研究當中，19 世紀末俄國學者即利用宗義書闡明印度佛教的歷史與教義；1960 年以後，因西藏僧人們離開西藏，也將許多文本帶到世界各地，而促成宗義書研究的增長。[7] 同時，許多不同語言的譯注產生，英、日文學者對宗義書的研究有相當大的貢獻；近年來中文的譯注作品也不容小覷，筆者亦追隨前人的步伐，以期為宗義書的譯注以及佛教哲學思想的研究貢獻棉薄之力。

二、 研究動機與目的

宗義書作為敘述非佛教、佛教各教派義理與見解的文本，內容大多為各教派宗義的精華，亦成為引領藏傳佛教徒了解佛教思想的入門書籍。隨著藏傳佛教傳播至世界各地，宗義書也被翻譯成各國語言，如 1976 年 Geshe Lhundup Sopa 和 Jeffrey Hopkins 所著的 *Practice and Theory of Tibetan Buddhism*[8] 中第二部分即為貢卻亟美汪波《宗義寶鬘》的英譯；同年，Herbert V. Guenther 出版的 *Buddhist Philosophy in Theory and Practice* 為英譯米龐仁波切（'Jam mgon mi pham rgya mtsho）的〈《如意寶庫》關於信條系統的章節摘要〉（yid bzhin mdzod kyi grub mtha' bsdus pa）；兩者分別為格魯派和寧瑪派的宗義著作，可見當時西方學者對宗義書的重視。Jeffrey Hopkins 在 *The Tibetan Genre of*

[6] 摘譯敦珠法王所著《密咒舊譯教法安立簡論 • 顯現善說喜宴》中的第一品抉擇「輪迴法與涅槃法」當中的顯教四宗宗義。需要注意的是，此文本原非宗義書。

[7] 梶山雄一等著，李世傑譯，《中觀思想》，華宇出版社，1985 年，頁 34-35。

[8] Geshe Lhundup Sopa, Jeffrey Hopkins, *Practice and Theory of Tibetan Buddhism*, Grove Press, 1976.

法鼓文理學院 DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

Doxography: Structuring a Worldview[9] 一文提到了西藏各教派的宗義文獻，御牧克己的〈西藏宗義文獻（學說綱要書）的問題〉[10] 一文中整理並羅列了前弘期與後弘期各教派祖師寫的宗義文本。

在格魯派的宗義文本中，我們觀察到了二世達賴喇嘛根敦嘉措（dGe 'dun rgya mtsho，1475-1542）的宗義文本《進入宗義海的船筏》（Grub mtha' rgya mtshor 'jug pa'i gru rdzings），此文本是格魯派早期專門書寫印度佛教教義的文章。作為格魯派轉世制度的第一人，也是甘丹頗章政權的建立者，觀察現代使用華語為主的學術論著中，較少提及二世達賴喇嘛於義理上的成就，因此，筆者期望從其宗義書著手進行了解。

在處理二世達賴喇嘛的宗義文獻《進入宗義海的船筏》時，我們發現其行文，與 18 世紀中葉，貢卻亟美汪波所著的《宗義寶鬘》中的佛教宗義，有極大程度相似，《宗義寶鬘》普遍認為是《大宗義》的簡要版，也是現代佛教徒學習宗義書的常用版本。[11]《進入宗義海的船筏》為格魯派早期的宗義書，其教派內源頭推測可能來自於宗喀巴大師的思想。

同時，我們也對其教派外的傳承感興趣，期望藉由考察二世達賴喇嘛以前，大藏經中收錄之印度論師的宗義文獻，以及各派祖師所寫的宗義文獻，來觀察西藏宗義書的演變過程。

三、　研究方法

以文獻分析的研究方法，對收集之一手資料，即《大藏經》丹珠爾以及各

---

[9] 收錄於 Jose Ignacio Cabezon, Roger R. Jackson , *Tibetan Literature : Studies in Genre*, Snow Lion Publications, 1996, pp. 170-186.

[10] 山口瑞鳳等著、許洋主譯，《西藏的佛教》，法爾出版社，1991 年，頁 257-274。

[11] 格魯派三大寺在學習印度佛教四部宗義時，會使用《宗義寶鬘》作為主要文本，與《土觀宗義》做區隔。

法鼓文理學院 DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

祖師文集之文本，以及二手資料，即現代學者中譯或英譯並進行研究而出版的文章，進行分析、歸納與統整，以觀察一手資料之間的共時性與歷時性關係，並藉由二手資料的研究內容加以佐證。對宗義書源流與演變分成兩大主題進行討論，第一部分為印度宗義書概說，第二部分為西藏宗義書源流與演變。接著，著重於《進入宗義海的船筏》之定位、譯注與格魯派其他宗義書的比對，以敘述格魯派內部宗義書可能具有的關聯性。

1. 宗義書源流與演變：

對於宗義書的觀察，分成《大藏經》丹珠爾收錄的印度論書以及挑選早於二世達賴喇嘛的印度與西藏各教派祖師所書寫的宗義文獻，重點觀察其目錄及科判，梳理他們對印度外道及佛教教派認知的異同，以了解西藏各教派在書寫印度佛教宗義以及佛教哲學思想的流變。

在文本的選用上，以佛教數位檔案館（The Buddhist Digital Archives，以下簡稱 BUDA）[12] 收錄並開放下載的文本作為研究材料。主要以經過出版社再版的文獻為參考，使用已整理過目次並重新排版的文本，以縮短處理文獻的時間。[13]

2. 《進入宗義海的船筏》之譯注與研究：

選用 BUDA 收錄的甘孜版根敦嘉措文集（gsung ’bum dge ’dun rgya mtsho）第三冊 65 至 89 頁的藏文木刻板為主要研究材料，對其進行中文現代文翻譯及注釋。並梳理二世達賴喇嘛之生平，觀察其師承及興趣，以了解他在書寫宗義書時的用例偏好及參考來源。再與二世達賴喇嘛年代相近的至尊法幢，以及現代常用的貢卻亟美汪波所著的《宗義寶鬘》，比對書寫的異同，以確立格魯派佛

[12] 為佛教數位資源中心（Buddhist Digital Resource Center，簡稱 BDRC）及其合作夥伴提供的佛教文獻搜尋合作平台。

[13] 但其可能產生的問題是版本資訊的不足或闕漏、錯字等。

DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts 法鼓文理學院

教教義思想的傳承。

四、　前人研究成果

佛教研究的學者很早就關注到宗義文獻的重要性，20 世紀末就有大量西方以及日本的學者投入研究，如 Jeffrey Hopkins[14] 、Herbert V. Guenther[15] 、御牧克己[16] 等，並重視宗義文本的譯注。而中文的相關研究雖晚，但也發表不少精彩的作品，例如：許明銀對前弘期的兩部宗義文獻《見差別》、《見次第說示》的研究，陳玉蛟《宗義寶鬘》的譯注，以及廖本聖對至尊法幢《宗義建立》、蔣央協巴《大宗義》[17] 的研究。從此可以觀察到，宗義文獻的研究大多以個別文本的譯注與討論為主。

而宗義文獻除了對佛教入門者了解佛教見解有幫助之外，也對現代學者研究印度佛教哲學思想有幫助。日本學者梶山雄一對中觀思想的研究中將宗義書翻譯成「學說綱要書」並定義為相當於中國的教相判釋，是對 8 世紀以後大量流入，不分大小乘及歷史順序的印度佛教文獻進行判教的文類。[18] 御木克己也針對西藏宗義書敘述的教派分成四類：[19]

（1）佛教四宗為中心

法鼓文理學院 DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

---

[14] 其發表的文章 *The Tibetan Genre of Doxography: Structuring a Worldview* 就有整理過西藏宗義文獻，他也英譯過蔣央協巴的《大宗義》，書名為 *Maps of the Profound*。

[15] 其作品為 Buddhist Philosophy in Theory and Practice，英譯米龐仁波切（'Jam mgon mi pham rgya mtsho）的宗義文本〈《如意寶庫》關於信條系統的章節摘要〉（Yid bzhin mdzod kyi grub mtha' bsdus pa）。

[16] 1988 年於《西藏研究會訊》發表「西藏宗義文獻(學說綱要書)的問題」；並部分譯注衛巴洛色（dBus pa blo gsal，14 世紀）的《宗義解釋藏》（Grub pa'i mtha' rnam par bshad pa'i mdzod）。

[17] 蔣央協巴（'Jam dbyangs bzhad pa'i rdo rje，1648-1722）。《大宗義》（Grub mtha' chen mo）。

[18] 梶山雄一等著，李世傑譯，《中觀思想》，華語出版社，1985 年，頁 35。

[19] チベット宗義文献について，http://www.hmn.bun.kyoto-u.ac.jp/vaada/newsletter02.html#id000101（2003/05/16）。

（2）書寫外道各宗派的哲學，其次是佛教四宗的哲學

（3）描述四宗派思想和密教各宗派地位

（4）只描述密教各宗派地位

此分類顯示了西藏祖師書寫宗義書的自由度，筆者亦參考此原則，觀察印度宗義書以及西藏宗義書的目次名稱，嘗試探討是否能從其中觀察到宗義書寫的源流。

貳、印度宗義書概說

筆者將在本章節列舉收錄於《西藏大藏經》丹珠爾中，提及非佛教與佛教宗義的文本，簡略的鳥瞰印度論師們書寫宗義的角度。

參考陳玉蛟的文章，提及與宗義書相關的印度論書如提婆《智心髓集》（Jñānasārasamuccaya-nāma）、清辨《中觀心頌》（Madhyamakahṛdayakārikā）以及《中觀心註思擇焰》（Madhyamakahṛdayavṛttitarkajvālā）、傑大里《分別善逝本宗頌》（Sugatamatavibhaṅgakārikā）及其論釋、寂護《攝真性頌》（tattvasaṃgraha-kārikā）、不二金剛《真性寶鬘》（Tattvaratnāvalī-nāma），並指出《分別善逝本宗頌》、《真性寶鬘》以及《智心髓集論》可謂西藏宗義書的雛形。因此，查找專門研究這幾部論書的二手文獻，並對照《中華大藏經》藏文對勘本丹珠爾的藏文目次，以觀察其科判。

另外，從《中華大藏經》藏文對勘本丹珠爾中的中觀部類觀察到幾本以四宗為科判的文本，如中觀獅子《異見分別略攝》（Saṁkṣiptanānādṛṣṭivibhāga）、月獅[20] 《寶鬘》（Ratnamālā-nāma）、善現音《一切乘作明分別說》（Sarvayānālokaravaibhaṣya-nāma），這些文本筆者將簡略說明。

[20] 此為 Candraharipa 的意譯名。

DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts 法鼓文理學院

一、　《智心髓集論》

藏文名「ye shes snying po kun las btus pa zhes bya ba」，收錄於東北目錄 3851 中觀部類的《智心髓集論》，作者是龍樹之徒聖提婆（3 世紀）。參考任杰的中譯資料，[21]《智心髓集論》是最早判立非佛教及佛教四宗宗義的中觀論著，為後世印、藏之中觀學者們書寫宗義書之依據。以偈頌體書寫，共三十八頌，從第十二頌開始說明各宗派智心要[22]，十二到十九頌為非佛教，羅列了寂靜派、數論派、勝論派、劫比羅師、根能派、能盡派、順世宗、大自在派、月師宗派等外道，[23] 二十到二十八頌為佛教四宗。《對勘本》編纂目次如下：

1. 說明頂禮等
2. 說明智心要如何修習及其功德
3. 說明〔智心要〕難通達
4. 說明〔智心要〕難通達之因
5. 說明雖難通達，但由上師的教授當能通達
6. 說明通達彼智心要的自體增勝
7. 說明斷見的四種過失根本
8. 說明於事物的過失
9. 說明殊勝智心要的自性
10. 說明他宗的智心要

DILA 法鼓文理學院 Dharma Drum Institute of Liberal Arts

[21] 聖天菩薩造頌，任杰譯，〈智心要集論頌釋〉，https://www.scribd.com/document/357835792/%E6%99%BA%E5%BF%83%E8%A6%81%E9%9B%86%E8%AE%BA%E9%A2%82%E8%AE%B2%E8%AE%B0-Jnanasara-Samuccaya-by-Aryadeva (1993)。

[22] 任杰於講記中說明「『智』者謂所有分別論師的見。……是故論言『心要』。定須了知，此處所說僅就自他宗派各個的主要見解，因此論言『集』，不說建立一切等詞」。

[23] 此處外道譯名因非本文探討之意趣，所以筆者並未考證，而直接參考任杰的譯名。

11. 說明殊勝智心要如何在相續中生起連同功德[24]

12. 說明善全部迴向

二、 《中觀心頌》以及《中觀心註思擇焰》

藏文名「dbu ma'i snying po'i tshig le'ur byas pa」和「dbu ma'i snying po'i 'grel pa rtog ge 'bar ba」，收錄於東北目錄第 3855，根據何歡歡的著書—《中觀心論》及其古注《思擇焰》研究，他認為《中觀心論》是清辨論師（500-578）建立自己佛教理念，破斥非中觀思想的論著。主要立論在第三品，闡述中觀宗對二諦、空性等理解，占全文的三分之一；第四品為論述與批判小乘佛教的見解，第五品論述與批判唯識宗的見解，第六到九品論述非佛教宗派的哲學主張並加以批判。《中觀心註思擇焰》為其註釋書，同為清辨所作，收錄於東北目錄第 3856，其中非佛教的哲學主張被現代學者重視及研究。筆者亦引用其整理的目次，並對照《對勘本》藏文目次，如下：

一、不捨菩提心品

二、正法牟尼戒律品

三、探究真實之知品

四、入抉擇聲聞之真實品

五、（入）抉擇瑜伽行之真實品

六、入（抉擇）數論之真實品

七、（入）抉擇勝論之真實品

八、入抉擇吠檀多之真實品

九、入抉擇彌曼差之真實品

---

[24] 佛教四宗的敘述於此目次底下。

DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts 法鼓文理學院

十、廣說一切智之成就品

十一、　廣說嘆相品

三、　《攝真性頌》

藏文名「de kho na nyid bsdus pa'i tshig le'ur byas pa」，收錄於東北目錄「因明部」（tshad ma）[25] 的第 4266，寂護（725-788）所造，格魯派的祖師普遍認為寂護為瑜伽行中觀自續派的論師，書中論述也似乎符合中觀自續派的主張，但寂護並未明示其所屬宗派。文本以偈頌體形式，評論了非佛教六派的哲學家，以及佛教論師如世友、法救、世親、陳那等人的哲學主張。而其弟子蓮花戒（Kamalaśīla）也為此論撰寫註書《攝真性難語釋》（Tattvasaṁgrahapañjika）。

對勘本目次如下：

1. 探討自性（數論派）
2. 探討自在（自在天派）
3. 討前二者（指自性與自在）
4. 探討主張眾生為自性者
5. 聲梵（聲音是梵天/常住）
6. 探討士夫
7. 探討正理派和勝論派所遍計的士夫
8. 探討彌曼沙派所遍計的我
9. 探討〔屬數論派之〕黃頭仙派所遍計的我
10. 探討以虛空為衣派（裸行派或耆那教）所遍計的我
11. 探討奧義書派（吠檀多）所遍計的我
12. 探討犢子部所指的我

---

[25] 於「八萬四千・ 佛典傳譯」中英譯為認識論與邏輯（Epistemology and logic）。

DILA 法鼓文理學院 Dharma Drum Institute of Liberal Arts

13. 探討所依的事物（即成立無常）

14. 道和果的關係

15. 實有的詞義

16. 功德的詞義

17. 道的詞義

18. 總和別的詞義

19. 聚合的詞義

20. 聲的義

21. 真實的定義

22. 比量

23. 探討其他的量

分析由音而生〔之量〕

分析就近度之量

分析以義理解之量

分析無實之量

分析若有其他理由，則有但不可得

24. 探討說變化者

25. 三時

26. 探討順世外道

27. 探討外境

28. 探討聽聞

29. 探討自定量

30. 探討具有能見超越他人之根（感官）之義（對境）的士夫

DILA 法鼓文理學院 Dharma Drum Institute of Liberal Arts

四、　《異見分別略攝》

藏文名「lta ba tha dad pa rnam par phye ba mdor bsdus」，收錄於東北目錄 3898，「中觀獅子」此名為筆者根據《大藏經》中紀錄的梵文名「Mādhyamikasiṁha」以及藏文名「Dbu-maḥi seṅ-ge」意譯而來，其生卒年不詳。目錄如下：

1. 破除外道的理論
2. 破除佛教中毗婆沙宗和經部宗的理論
3. 破除瑜伽行派的理論
4. 中觀宗之辯駁

五、　《分別善逝本宗頌》及其論釋

藏文名「bde bar gshegs pa gzhung rnam par 'byed pa'i tshig le'ur byas pa」以及「bde bar gshegs pa'i gzhung rnam par 'byed pa'i bshad pa」，收錄於東北目錄 3899 以及 4547 中，其論釋收錄於 3900，根據比對，其內容與《智心髓集論》的第二十一偈至二十八偈一致，為佛教四宗的宗義主張。

目錄如下：

1. 解釋迦濕彌羅毗婆沙宗的主張
2. 解釋經部宗的主張
3. 解釋瑜伽行（唯識）派的主張
4. 解釋中觀宗的主張

法鼓文理學院 DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

六、　《真性寶鬘》

藏文名「de kho na nyid rin po che'i phreng ba zhes bya ba」，收錄於東北目錄「怛特羅部」的第 2240，不二金剛（1007–1085）有兩部論書於陳玉蛟的文章中提及為宗義相關文獻，分別是此節要探討的《真性寶鬘》，以及同樣收錄於怛特羅部的第 2236《十真性》[26]；後者內容為建立於中觀宗見解之上敘述密乘修行的小論，因此不在本文中詳加敘述。而《真性寶鬘》以偈頌體書寫，敘述佛教四宗包含密乘宗義的論書，特別之處為此論是唯一將經部宗列入大乘的文本，目次如下：

1. 聲聞乘
2. 獨覺乘
3. 大乘

　一、波羅蜜多乘

　　3.1.1.　經部宗

　　3.1.2.　瑜伽行派

　　3.1.3.　中觀宗

　二、密乘

七、　《寶鬘》

藏文名「rin po che'i phreng ba zhes bya ba」，收錄於東北目錄第 3901，作者月獅目前沒有中譯名，在 BUDA 的人名規範庫中記錄其為 12 世紀人物，但並無其他作者生平資料可佐證，因此，此文本是否為 12 世紀仍待調查。就對勘本的目次而言，包含非佛教以及佛教四宗宗義，內容以偈頌體書寫，目次如下：

[26] 梵文名為 Tattvadaśaka-nāma，藏文名為 de kho na nyi rin po che’i phreng ba zhes bya ba。

DILA 法鼓文理學院 Dharma Drum Institute of Liberal Arts

1. 順世派
2. 伺察派
3. 數論派
4. 勝論派
5. 裸形派
6. 佛教徒[27]
7. 毗婆沙宗
8. 經部宗
9. 獨覺乘
10. 唯識宗
11. 中觀宗

八、 善現音《一切乘作明分別說》

藏文名「theg pa thams cad snang bar byed pa'i bye brag tu bshad pa zhes bya ba」，收錄於東北目錄第 3907，於任杰的智心要集講記中有提及，內容論述了六派外道與小乘十八部，參考對勘本目次如下：

1. 解釋外道的體系：
    1.1 解釋伺察派的體系
    1.2 解釋裸形派的體系
    1.3 解釋數論派的體系
    1.4 解釋正理派的體系
2. 解釋自部的體系：

[27] 此處同《楞伽經》中所說「說通與宗通」其中的「說通」，意為皈依三寶對佛教有信仰，但不熟悉宗義者。

法鼓文理學院 DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

2.1 解釋毗婆沙宗與經部宗的體系

2.2 解釋唯識宗的體系

2.3 解釋中觀宗的體系

九、 小結

從本章提及的幾部印度論書年代橫跨 3 世紀到 12 世紀，從題名來看並無法看到 siddhānta 的用法，且較無規律可言。筆者推斷，印度的佛教論師並不流行將 siddhānta 用於作為書寫各宗見解的體裁來看，而是更接近《楞伽經》的用法，視為是大乘佛教的宗義。但從這幾部論書可觀察到相似於西藏宗義書的書寫形式，大多主張中觀見解為最高，也敘述其他宗派的見解並加以駁斥。雖然這些著作的主要目的不盡然是在建立各宗學說體系，但仍具有宗義書的雛形。

參、西藏宗義書源流與演變

法鼓文理學院
DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

本章節中將要個別探討西藏宗義書之間的關係以及其內容的異同。從前章節可以得知，大藏經丹珠爾中收錄數個提及宗義的文本，中觀學者提婆、清辨撰寫的相關論書更是西藏祖師參照的模板。接著，筆者將列舉西藏從前弘期開始至十九世紀各教派代表人物所著述的宗義書，以跨世紀及跨教派的方法，來觀察各祖師在闡述印度佛教思想時的觀點及角度，也藉此了解印度佛教思想在西藏傳承中的變化。

依佛教傳入西藏的歷史脈絡，亦將宗義書的說明分為前弘期及後弘期，而後弘期可再細分成西藏各教派作品，以下對各作品作簡略說明。

一、　前弘期

目前所知前弘期的宗義書作品有智軍（9 世紀初）《見差別》以及吉祥積（9 世紀初）《見次第說示》，兩部文本皆有收錄進《西藏大藏經》，是少有藏人著作收進丹珠爾的文本，其內容大相逕庭，如下：

智軍《見差別》

藏文名「lta ba'i khyad par」，參考許明銀教授於 1990、1993 年《東方宗教研究》出版的〈智軍的《見差別》蕃本試譯（上）、（中）〉、2000 年《圓光佛學學報》出版的〈智軍的《見差別》蕃本試譯（下）〉。

研究中提及智軍活躍於 9 世紀初衛藏地區，為吉祥積前輩，而《見差別》是敦煌出土的宗義文獻中，敘述經部行中觀派（Sautrantika-madhyamika）、瑜伽行中觀派（Yogacara-madhyamika）的綜合學派之最古老文獻，全文前三分之二的部份是以敦煌寫本為底本進行研究，敦煌寫本缺失部分以北京版西藏大藏經收錄的內文進行補充並翻譯，其科判如下：

解說之主題	細部分類
小乘，有外境論者	
唯識論者	
中觀二派	瑜伽行中觀與經部行中觀之界定
	瑜伽行中觀之說
	經部行中觀之說
三乘解說	聲聞乘・獨覺・大乘的諸特徵
	宣說三乘與一乘之意義
四智解說	
三身解說	
八識解說	

DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts 法鼓文理學院

二諦解說	
二無我解說	
三性解說	
緣起解說	

吉祥積《見次第說示》

藏文名「lta ba'i rim pa bshad pa bzhugs」，參考許明銀教授 1993 年於《圓光佛學學報創刊號》出版的〈吉祥積的《見次第說示》藏文本試譯〉，研究中提到此文本與寧瑪派大圓滿的九乘教判教義有關，且在北京版、德格版《西藏大藏經》中皆有收錄。[28] 形式為七音節的偈頌體，內容前半部敘述外道、內道的各種見解，其內道包含密乘；而後半部的敘述除了阿底瑜伽乘的見解之外，還敘述了他個人的見解與教誡。

法鼓文理學院
DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

科判如下：

<table>
<tr><th>世間、出世間之分</th><th colspan="2">顯、密分別</th></tr>
<tr><td>世間
（眾生與外道徒）</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="4">出世間</td><td rowspan="2">聲聞</td><td>經部</td></tr>
<tr><td>有部</td></tr>
<tr><td>獨覺乘</td><td></td></tr>
<tr><td>法相乘</td><td>唯識師</td></tr>
</table>

[28] 詳細敘述如下：「《見次第說示》收錄在《北京版西藏大藏經》第 83 卷， No.4728 與《同》第 144 卷， No.5843 (Ngo139b7 -142a 4), PP.128-1-7~129-1-4；以及在《德格版西藏大藏經》雜部，No.4356 (Co 236b 5 -238b 1) 。已知這三份資料是同一文獻， 作者是噶瓦・吉祥積 (dKa'/Ka ba dPal brtsegs)；不過，未被發現於敦煌文獻內。」許明銀，《圓光佛學學報創刊號》，1993 年， 頁 168。

		瑜伽中觀師
		經部中觀師
	事部	
	兩俱部	
	瑜伽乘	
	大瑜伽乘	
	無上瑜伽乘	
	阿底瑜伽乘	

二、　後弘期

噶當派

衛巴洛色《宗義解釋藏》

藏文名「grub pa'i mtha' rnam par bshad pa'i mdzod」，御牧克己及 Anne Elizabeth MacDonald 都曾對衛巴洛色（14 世紀）《宗義解釋藏》中的佛教宗義進行研究及翻譯，從藏文文本可觀察到科判如下：

派別區分
禮敬
略說品
詳說品
解釋順世派的宗義
解釋數論派的宗義

法鼓文理學院
DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

解釋自在天派的宗義
解釋遍入天派的宗義
解釋裸形派的宗義
解釋佛教的宗義
根本四宗分成十八部派
解釋毗婆沙宗的宗義
解釋經部宗的宗義
解釋大乘唯識宗的宗義
解釋大乘中觀宗的宗義
解釋道和果的主張

DILA 法鼓文理學院 Dharma Drum Institute of Liberal Arts

寧瑪派

龍欽巴《宗義寶藏》

藏文名「grub mtha' mdzod」，龍欽巴（klong chen rab ‘byams，1308-1364）與布敦為同時期人物。由於現代藏經編錄多為參考布敦，而我們在龍欽巴的著作中看到許多與現代目錄不同之經典，因此其著作《宗義寶藏》為重要的研究材料。參考理查德・巴倫（Richard Bowes，秋吉尼瑪喇嘛）英譯的《哲學體系的寶庫：闡釋整個佛教教義意義的論文》[29]，科判如下：

區分是否為佛教	各派別及內部分類

[29] 書名原文：*The Precious Treasury of Philosophical Systems: A Treatise Elucidating the Meaning of the Entire Range of Buddhist Teachings*

<table>
<tr><td rowspan="5">外道</td><td>數論派</td><td colspan="3" rowspan="5"></td></tr>
<tr><td>自在天派</td></tr>
<tr><td>勝論派</td></tr>
<tr><td>耆那派</td></tr>
<tr><td>順世派</td></tr>
<tr><td rowspan="8">內道</td><td>總說</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td rowspan="7">別釋</td><td rowspan="3">小乘</td><td>犢子部</td><td rowspan="3"></td></tr>
<tr><td>毘婆沙宗</td></tr>
<tr><td>經部宗</td></tr>
<tr><td>獨覺乘</td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td rowspan="3">大乘</td><td>唯識宗</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">中觀宗</td><td>中觀自續派</td></tr>
<tr><td>中觀應成派</td></tr>
</table>

法鼓文理學院
DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

薩迦派

薩迦班智達《教理善說》

藏文名「gzhung lugs leṭ par bshad pa zhes bya ba'i bstan bcos」，薩迦班智達（1182-1251）的《教理善說》選自 1992 年由恰白·次旦平措（chab spelt she brtan tshags）編纂的《雪域文庫》中的《薩班·袞噶堅贊全集》，當中已有目錄如下：

概論及詳細解釋	區分是否為佛教徒

<table>
<tr><td>概論</td><td colspan="4"></td></tr>
<tr><td>詳細解釋</td><td colspan="4"></td></tr>
<tr><td>第一 世間人的體系</td><td colspan="4"></td></tr>
<tr><td rowspan="7">第二 瑜伽士的體系</td><td>非佛教徒</td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="6">佛教徒</td><td rowspan="2">小乘</td><td>聲聞</td><td></td></tr>
<tr><td>獨覺</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="4">大乘</td><td>大小乘的差別</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">因性之學說體系</td><td>唯識宗</td></tr>
<tr><td>中觀宗</td></tr>
<tr><td>果咒之學說體系</td><td></td></tr>
</table>

法鼓文理學院
DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

達倉譯師《了知宗義本注》

藏文名「grub mtha' kun shes kyi rtsa 'grel」，達倉譯師（stag tshang lo tsA ba shes rab bzang po，1405-1477）的《了知宗義本注》是以「見」作為主題來分析四宗的理論，其科判也非四宗，而是以「駁斥二我」來開頭，共五品。如下：

見的分別
第一品、見的總說
第二品、主要駁斥補特伽羅之我
第三品、主要駁斥所取之法我
第四品、主要駁斥能取之法我

第五品、駁斥細品之二我之後成立離〔常斷二〕邊

噶舉派

巴熱瓦《入解脫舟深義法藏－宗義安立》

藏文名「thar pa 'jug pa'i gru bo zab don chos kyi gter mdzod las grub mtha'i rnam gzhag bzhugs so」，查閱一到八世噶瑪巴的著作，並無論述宗義的作品，似乎建立教派理論的學習體制並非噶舉派的重點。14 世紀末，被認定為竹巴噶舉派上師的巴熱瓦・莊嚴吉祥賢（'ba' ra ba rgyal mtshan dpal bzang po，1376-1451）所做的《宗義安立》，似乎被認定為噶舉派唯一具代表性的宗義著作。

我們選用了佛陀教育基金會於 2019 年印製的版本作為底本，其科判如下：

	各派主張
宗義建立	外道的主張
	毘婆沙宗的主張
	經部宗的主張
	唯識宗的主張
	中觀宗的主張
	密咒的建立
宗義建立釋難	外道的主張
	吠陀派的主張
	數論派的主張
	勝論派的主張
	梵天派的主張

法鼓文理學院
DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

	遍入天派的主張
	自在天派的主張
	裸形派的主張
	順世派的主張
	蒙古的見解
僅片面瞭解類	毘婆沙宗的主張
	經部宗的主張
	獨覺乘的主張
	唯識宗的主張
見解無誤類	中觀宗的主張
	辨別原本中觀
	部分中觀個別的主張
	經部行中觀的主張
	瑜伽行中觀的主張
	非顯現的中觀主張
	總論
	各別的區分
	理成如幻中觀的主張
	極無所住中觀的主張
真言類	事部
	行部
	瑜伽部
	無上瑜伽部

DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts 法鼓文理學院

格魯派

至尊法幢《宗義建立》與二世達賴喇嘛《進入宗義海的船筏》

至尊法幢（1469-1544）的《宗義建立》藏文名「grub mtha' rnam gzhag」，與二世達賴喇嘛（1475-1542）的進入宗義海的船筏》藏文名「grub mtha' rgya mtshor 'jug pa'i gru rdzings」，是格魯派最早兩本宗義書，其特色為皆只敘述佛教顯教的宗義主張，不同於其他宗義書會比較非佛教或密乘的宗義。從內容來看，兩者的書寫型式有很大差異：《宗義建立》是以七項分類進行敘述，而進入宗義海的船筏》是與《宗義寶鬘》相似的四項分類，這些差異將在下一章詳細敘述。

蔣央協巴《大宗義》

法鼓文理學院
DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

藏文名「grub mtha' chen mo」，格魯派中宗義書寫的最詳盡的文本為蔣央協巴（1648-1722）所著《大宗義》，包含外道及內道宗義。西方學者傑佛瑞・霍普金斯 （Jeffrey Hopkins）教授英譯了《大宗義》大部分內容，命名為《深奧地圖》 。外道宗義的中譯，參考廖本聖學者於正觀雜誌發表的三篇譯注作品：蔣央協巴《宗義理論：斷謬獅吼・闡明遍智善道寶燈》藏本譯注：非佛教篇（Ⅰ）(2009 年)、(Ⅱ)(2010 年)、(Ⅲ)(2010 年)；筆者將兩位學者梳理的科判簡單的整理成以下：

	各派別及內部分類		
總說			
	斷邊	遠偏派	

<table>
<tr><td rowspan="12">外道</td><td rowspan="12">常邊</td><td>毗迦羅派</td><td></td></tr>
<tr><td>數論派</td><td></td></tr>
<tr><td>梵天派</td><td></td></tr>
<tr><td>文法學派</td><td></td></tr>
<tr><td>吠檀多派</td><td></td></tr>
<tr><td>秘密派</td><td></td></tr>
<tr><td>遍入天派</td><td></td></tr>
<tr><td>伺察派</td><td></td></tr>
<tr><td>自在天派</td><td></td></tr>
<tr><td>勝論派</td><td></td></tr>
<tr><td>正理派</td><td></td></tr>
<tr><td>耆那派</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="8">佛教</td><td rowspan="3">小乘法門</td><td>犢子部</td><td></td></tr>
<tr><td>毗婆沙宗</td><td></td></tr>
<tr><td>經量部</td><td></td></tr>
<tr><td>獨覺乘法門</td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td rowspan="4">大乘法門</td><td>唯識宗</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">中觀宗</td><td>中觀自續派</td></tr>
<tr><td>中觀應成派</td></tr>
<tr><td>密乘</td><td></td></tr>
</table>

法鼓文理學院
DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

三、　二世達賴喇嘛《進入宗義海的船筏》的定位

從各派宗義書的介紹可以發現，此類文本從一開始印度傳入西藏就清楚地看見外道與佛教、佛教內部大小乘以及密乘的分類雛形，但是細部分類會因為中觀應成思想的傳入時間而有影響，或是各祖師關注的角度而有所差異。若以二世達賴喇嘛宗義書提及的宗派目次來看，與前者大多無差異，甚至只提及佛教四宗。但以歷史的角度來看，此文本可說是格魯派最早的宗義文本之一，因為其生卒年代與至尊法幢相近（只小至尊法幢 4 歲），寫作宗義書的年代為 1500 年。但其內容的編排與 18 世紀中貢卻亟美汪波所做的《宗義寶鬘》相同，所以更令人好奇這樣的宗義書書寫模式是參考宗喀巴大師的其他論書，還是有其他格魯派以外的借鑑對象。

法鼓文理學院
DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

肆、二世達賴喇嘛《進入宗義海的船筏》譯注與研究

此章節將聚焦於二世達賴喇嘛宗義書的書寫特色進行討論，先從二世達賴喇嘛的生平著手，了解其師承，能有助於建構其印度佛教哲學思想的脈絡。接著，將藉由比對至尊法幢、二世以及貢卻亟美汪波三人所做的宗義書，來觀察格魯派內佛教哲學思想的流變。

一、　二世達賴喇嘛簡介及研究

二世達賴喇嘛是格魯派轉世制度的開始，也是曲科傑寺的創建者，但在《達賴喇嘛傳》的記述並不多，若要更了解其生平，可以從收錄在其文集的自傳以及羊巴曲傑和比丘官卻加布撰寫的《遍知一切根敦嘉措傳—如意寶樹》著手。相對於顯教的佛學知識，二世最為人稱道知處在於實修的成就，其幼年

（未出家）時期因跟隨父親而學習了噶當派、香巴噶舉派以及希解派等教法。1486 年在班欽隆日嘉措的身前接受近事戒，並於同年受沙彌戒，此後熟讀《釋量論》，並進入寺院進行的系統學習經論，後來被各地邀請為眾人講授宗喀巴大師的《了不了義善說藏論》以及《噶當書》，並建立曲科傑寺，且陸續學習各種隨許法，因此，於二世宗義書中可看到密意、金剛乘等詞彙的出現。

二、 《進入宗義海的船筏》全文

（一） （題名）༄། །རྗེ་བཙུན་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པའི་གསུང་འབུམ་ཐོར་བུ་བ་ལས་གྲུབ་མཐའ་

རྒྱ་མཚོར་འཇུག་པའི་གྲུ་རྫིངས་ཞེས་བྱ་བའི་བསྟན་བཅོས་བཞུགས་སོ། །

出自於至尊一切智者[30] 的零星文集中名為「進入宗義海的船筏」之論典

〔0064〕[31] གྲུབ་མཐའ་རྒྱ་མཚོར་འཇུག་པའི་གྲུ་རྫིངས་ཞེས་བྱ་བའི་བསྟན་བཅོས།

〔0064〕名為「進入宗義海的船筏」的論典

སྨྲ་བ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དབང་པོ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ། །

禮敬一切說（法）者中的主宰・一切智者。

（二） 科判

1. 總說

[30] 此指「二世達賴喇嘛」。

[31] 對應印刷本頁碼 46，行碼 6。

2. 別釋

2.1. 說小乘宗義者的學說體系

2.1.1. 定義

2.1.2. 分類

2.1.2.1. 毘婆沙宗

2.1.2.2. 經部宗

2.2. 說大乘宗義者的學說體系

2.2.1. 定義

2.2.2. 分類

2.2.2.1. 唯識宗

2.2.2.2. 中觀宗

DILA 法鼓文理學院 Dharma Drum Institute of Liberal Arts

ནང་པ་སངས་རྒྱས་པའི་གྲུབ་མཐའ་རྣམ་གཞག་བཤད་པ་ལ་སྤྱིར་བསྟན་པ་དང་། བྱེ་བྲག་ཏུ་བཤད་པའོ །།

關於解釋內道佛教徒的宗義建立，分二：總說與別釋。

1. 總說

དང་པོ་ནི། སྟོན་པ་མཉམ་མེད་ཤཱཀྱའི་རྒྱལ་པོ་[32] དེ་ཉིད་ཀྱིས་དང་པོར་བྱང་ཆུབ་མཆོག་ཏུ་ཐུགས་ 'བསྐྱེད། བར་དུ་ 'བསྐལ་པ་གྲངས་མེད་གསུམ་དུ་ཚོགས་བསགས། མཐར་རྡོ་རྗེ་གདན་གྱི་སྟེང་ལ་མངོན་པར་རྫོགས་པར་སངས་རྒྱས་ཏེ། དམན་པ་ལ་མོས་པ་རྣམས་ལ་ཆགས་བྲལ་ 'གྱི་སྤྱོད་པ། རྒྱ་ཆེན་པོ་ལ་མོས་པ་རྣམས་ལ་ས་དང་ཕ་རོལ་དུ་ཕྱིན་པའི་ཐེག་པ། ཟབ་མོ་ལ་མོས་པ་རྣམས་ལ་ཆགས་བཅས་ཀྱི་སྤྱོད་པས་ཆོས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་ལེགས་པར་བསྐོར་ཏེ། མུ་སྟེགས་སྟོན་པ་དྲུག་ལ་སོགས་པའི་ལོག་པར་སྨྲ་བ་ཐམས་ཅད་ཟིལ་གྱིས་མནན་ནས་ལུས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་ཕན་པའི་བདེའི་གསོས་སུ་བསྟན་པ་རིན་པོ་ཆེ་ཡུན་རིང་དུ་གནས་པར་མཛད་དོ། །

第一，無等導師釋迦主 即彼最初發起最勝菩提心。其次在三大阿僧祇劫中

[32] 可能是 Rgyal ba 的誤植。

累積資糧，最終於金剛座上現證圓滿正覺（成佛）；對於諸信解劣〔乘〕者，以離貪之行善轉法輪；對於諸信解廣大行者，以地和波羅蜜多（六度）乘善轉法輪；對於諸信解甚深〔法〕者，以具貪之行善轉法輪，而在折服外道六師等的邪說之後，令珍貴的教法—諸有情利樂的來源—長久安住。

རྒྱལ་བའི་བསྟན་པ་ལ་ཡང་། སྟོན་པའི་དམ་ཆོས་རྣམ་གཉིས་ཏེ། ལུང་དང་རྟོགས་པའི་བདག་ཉིད་དོ།[33] ཞེས་ གསུངས་པ་ལྟར་ལུང་རྟོགས་ཀྱི་དབྱེ་བས་གཉིས་〔0065〕[34] སུ་ཡོད་ལ། ལུང་གི་བསྟན་པ་ལ་ཡང་ཆེད་དུ་བྱ་བའི་གདུལ་བྱའི་དབྱེ་བས་ཐེག་པ་ཆེ་ཆུང་གི་སྡེ་སྣོད་གཉིས་སུ་ཡོད་དེ། ཐེག་ཆེན་ལ་ཡང་རྒྱུ་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་ཐེག་པ་དང་། འབྲས་བུ་རྡོ་རྗེའི་ཐེག་པ་གཉིས། ཐེག་དམན་ལ་ཉན་ཐོས་ཀྱི་ཐེག་པ་དང་། རང་རྒྱལ་གྱི་ཐེག་པ་གཉིས་སུ་ཡོད་ལ། དེ་ཐམས་ཅད་ཀྱང་ཐེག་པ་གསུམ་དུ་འདུས་ཏེ། ཉན་ཐོས་ཀྱི་ཐེག་པ་དང་། རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཐེག་པ་དང་། ཐེག་པ་ཆེན་པོ་རྣམས་སོ། །

關於佛的教法，如〔《阿毘達磨俱舍論》〕說：「世尊正法分為二，教與證正法為體」[35]，教證的差別有二〔0065〕，而在教正法中，又因當機眾的差別而有大小乘二藏〔之分〕。而在大乘中，又有〔屬於〕因〔乘〕的波羅蜜多乘及〔屬於〕果〔乘〕的金剛乘二者；小乘中，有聲聞乘及獨覺乘二者。其一切又攝於三乘：聲聞乘、獨覺乘、菩薩乘。

དེ་ལྟར་ཐེག་པ་གསུམ་གྱི་བདག་ཉིད་ཅན་གྱི་བསྟན་པའི་རྗེས་སུ་འབྲངས་ནས་རང་རང་གི་ལུང་རིགས་ཀྱིས་གྲུབ་པའི་མཐའ་སྨྲ་བ་བཞི་སྟེ། བྱེ་བྲག་ཏུ་སྨྲ་བ། མདོ་སྡེ་པ། རྣམ་རིག་པ། ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པར་སྨྲ་བའི་དབུ་མ་པ་རྣམས་སོ། །རང་ཅག་གི་སྟོན་པའི་རྗེས་སུ་འབྲངས་པའི་གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བ་ལ་བཞི་པོ་དེར་གྲངས་ངེས་ཏེ། དེ་དག་ལས་ལོགས་སུ་གྱུར་པའི་གྲུབ་པའི་མཐའ་ལྔ་པ་དང་། ཐར་བཤད་པའི་ཐེག་པ་གསུམ་ལས་ལོགས་སུ་ཐེག་པ་བཞི་པ་མེད་པར་གསུངས་ཏེ། སངས་རྒྱས་པ་ལ་བཞི་པ་དང་། ལྔ་པ་ཐུབ་པའི་དགོངས་པ་མིན། ཞེས་པ་ལྟར་རོ། །གྲུབ་

---

33 《阿毘達磨俱舍論》卷 29：「佛正法有二，謂教證為體，有持說行者，此便住世間。」(CBETA 2020.Q3, T29, no. 1558, p. 152b1-3)

34 對應印刷本頁碼 55，行碼 16。

35 引自《阿毘達磨俱舍論》卷 29：「佛正法有二， 謂教證為體，有持說行者， 此便住世間。」(CBETA 2020.Q3, T29, no. 1558, p. 152b1-3)

མཐའ་སྨྲ་བ་དེ་དག་ཀྱང་ཐེག་〔0066〕[36]དམན་གྱི་གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བ་དང་། ཐེག་ཆེན་གྱི་གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བ་གཉིས་སུ་འདུ་ལ། དེ་ཡང་བྱེ་བྲག་སྨྲ་བ་དང་མདོ་སྡེ་པ་གཉིས་ནི་དང་པོ་དང་། དབུ་སེམས་གཉིས་ནི་ཕྱི་མ་ཡིན་ལ། དེ་ཐམས་ཅད་ཀྱང་བདག་ཅག་གི་སྟོན་པའི་ཐེག་པ་ཆེ་ཆུང་གི་གསུང་རབ་ཀྱི་དགོངས་པ་རང་རང་གི་ཐོག་མའི་ཤིང་རྟའི་སྲོལ་འབྱེད་རེས་ངེས་པར་བཀྲལ་བའི་རྗེས་སུ་འབྲངས་ནས་དམ་འཆའ་བ་མ་གཏོགས་རང་རེ་བོད་པ་ལྟར། སྦྱིན་བདག་དང་བུ་སློབ་སོགས་ཀྱི་ངོ་དང་བསྟུན་ནས་སྣང་བ་གང་དྲན་གྱི་གྲུབ་མཐའ་འཆའ་བ་སོགས་མི་བྱེད་དོ། །

如是依循具有三乘之體性的教法後，以各自的教理說明宗義者，分四：毘婆沙宗、經部宗、唯識宗和說無自性者的中觀宗等。關於依循吾等導師的說宗義者，確定數目為前述四者，亦即說明了在〔前述四個宗義〕之外沒有第五個宗義與在前述三乘之外沒有第四乘；亦即如論典所說：「佛陀教法中第四乘和第五個宗義不是能仁的密意 」。那些說宗義者被涵攝於小乘〔0066〕的說宗義者及大乘的說宗義者兩者當中；再者，毘婆沙宗及經部宗二者是第一〔即小乘的說宗義者〕，中觀宗及唯識宗二者是後者；這一切又依循各自的最初開派師針對吾等導師的大小乘經典密意的確定解釋而行然後立宗，而不像我們藏人則是根據檀越和弟子等的顏面而任意[37] 創立的宗義。

DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

འོ་ན་ཐེག་དམན་གྱི་བཀའི་དགོངས་པ་ཐོག་མར་འགྲེལ་བའི་ཤིང་རྟའི་སྲོལ་འབྱེད་ནི་གང་། ཐེག་ཆེན་གྱི་ཤིང་རྟའི་སྲོལ་འབྱེད་ནི་གང་སྙམ་ན། ཕྱི་མ་ནི་ཀླུ་སྒྲུབ་དང་ཐོགས་མེད་གཉིས་ཡིན་པ་གྲགས་ཆེ་ཞིང་། དེ་གཉིས་ཀྱིས་འཛམ་བུ་གླིང་འདིར་མིའི་ཤ་ཚུགས་ཅན་གྱི་འགྲེལ་བྱེད་གཞན་ལ་མ་བརྟེན་པར་བཀའི་དགོངས་པ་རང་དབང་དུ་བཀྲལ་བས་ཤིང་རྟའི་སྲོལ་འབྱེད་ཅེས་གྲགས་ལ། དེ་གཉིས་ཀྱིས་གཙོ་བོར་ཐེག་ཆེན་ཤིང་རྟའི་སྲོལ་ཕྱེ་ཞིང་། ཞར་ལ་ཐེག་དམན་གྱི་ཤིང་རྟའི་སྲོལ་ཡང་ཕྱེ་བ་ཡིན་ནོ་ཞེས་ད་ལྟ་གྲགས་ཆེ་ཡང་། ཐེག་དམན་གྱི་བཀའི་དགོངས་པ་འགྲེལ་བའི་སྲོལ་ནི་ཐོག་མར་མངོན་པ་སྡེ་བདུན་པོ་འདི་ཉིད་ཀྱི་ཕྱེ་བར་སེམས་སོ། །

那麼，若心想「最初解釋小乘教誨意趣的開派師是誰？而大乘的開派師是誰？」

[36] 對應印刷本頁碼 48，行碼 13。

[37] སྣང་བ་གང་དྲན 直譯：任何所想到。

後者眾所周知是龍樹和無著二者，而因為這兩位不依賴此南贍部洲的其他人類的註釋者，而是以自力去解釋佛語的密意，因此共許為「開派師」，而現今眾所周知「這二位是首先揭開大乘的道軌，附帶地又是小乘開派師」，然而解釋小乘教誨意趣的道軌(傳統)〔作者〕認為是以對法七論本身的解釋為首。

དེས་ན་གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བ་བཞི་པོ་རང་རང་གི་གྲུབ་མཐའི་འདོད་ཚུལ་ཐམས་ཅད་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་བཀའི་དགོངས་པ་དྲི་མ་མེད་པ་ཡིན་ལ། བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་མཐར་ཐུག་གི་དགོངས་པ་དབུ་མ་ཐལ་འགྱུར་བས་བཀྲལ་བ་ལྟར་ལེགས་པར་གནས་ཤིང་། མཐར་གདུལ་བྱ་ཐམས་ཅད་ཐལ་འགྱུར་བ་འདོད་པ་ལྟར་གྱི་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་ལ་བཀྲི་བར་བཞེད་ནས། རེ་ཞིག་གདུལ་〔0067〕[38] བྱ་རྣམས་ཁ་དྲང་བའི་ཕྱིར་དུ་གྲུབ་མཐའི་ཚུལ་བཞི་ལེགས་པར་གསུངས་པ་ཡིན་ལ། དེའི་ཕྱིར་བྱེ་བྲག་སྨྲ་བས་ཕྱི་རོལ་པ་རྣམས་འདོད་པའི་གང་ཟག་གི་བདག་ལེགས་པར་བཀག་ནས་གང་ཟག་གི་བདག་མེད་ཁས་བླངས་ཤིང་། དེའི་ལྟ་བ་ལེགས་པར་གོ་བ་དེ་མདོ་སྡེ་པའི་ལྟ་བ་ལེགས་པར་གོ་བའི་ལམ་སྟེགས་དང་། མདོ་སྡེ་པས་སྤྱི་མཚན་རང་གི་མཚན་ཉིད་ཀྱིས་མ་གྲུབ་པར་འདོད་པའི་ཚུལ་ལེགས་པར་གོ་བ་དེ། སེམས་ཙམ་པ་འདོད་པ་ལྟར་གྱི་ཀུན་བཏགས་རང་གི་མཚན་ཉིད་ཀྱིས་གྲུབ་པས་སྟོང་པར་རྟོགས་པའི་ལྟ་བ་དེ་ཉིད་གོ་བའི་ལམ་སྟེགས་དང་། དེ་ཉིད་རང་རྒྱུད་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཆོས་བདེན་པར་གྲུབ་པས་སྟོང་པར་འདོད་པའི་ལྟ་བ་གོ་བའི་ལམ་སྟེགས་དང་། རང་རྒྱུད་པའི་ལྟ་བའི་འདོད་ཚུལ་ལེགས་པར་གོ་བ་དེ་ཐལ་འགྱུར་བས་འདོད་པ་ལྟར་གྱི་ཆོས་ཐམས་ཅད་རང་གི་མཚན་ཉིད་ཀྱིས་གྲུབ་པས་སྟོང་པར་རྟོགས་པའི་ལྟ་བ་དེ་ཉིད་གོ་བའི་ལམ་སྟེགས་སུ་འགྱུར་བ་ཡིན་ལ། མདོར་བསྡུ་ན་གྲུབ་མཐའ་གོང་མ་གོང་མའི་རིགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་འོག་མ་འོག་མའི་འདོད་ཚུལ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་པ་རྣམས་བཀག་ནས་གོང་མ་གོང་མའི་ལུགས་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པ་རྣམས་ལ་འགོད་པར་བྱེད་ཅིང་། འོག་མ་འོག་མའི་ལྟ་བ་གོ་བ་དེ་གོང་མ་གོང་མའི་ལྟ་བ་གོ་བའི་ཐབས་དམ་པར་ཤེས་པར་བྱའོ། །

是故，四部說宗義者各自宗義的一切主張方式是薄伽梵的教誨的無垢密意，而世尊的究竟密意如中觀應成派所解釋那樣善住，且最終想要引領一切徒眾於如應成派所主張的真實性（空性），而為了引領諸徒眾（所化）〔0067〕且先善加說明四部宗義之理，因此毘婆沙宗善加破斥諸外道承許的補特伽羅我，然後承許補特伽羅無我；善加理解他（毘婆沙宗）的見解〔即是〕善加理解經部宗的見解的道階；善加理解經部宗所承許共相不以自相成立之理〔即是〕理

[38] 對應印刷本頁碼 50，行碼 10。

解如唯識宗主張的了解徧計所執性自相成立空的見解的道階；以及他本身（理解如唯識宗主張的了解徧計所執性自相成立空的見解）〔即是〕領悟諸自續派主張法實質有空的理解的道階；以及善加理解自續派見解的主張之理〔即是〕成為理解如應成派所主張的了解一切法自相成立空的見解本身的道階；簡言之，以上上宗義諸正理破斥下下宗義諸顛倒主張之理後，建立上上〔宗義〕無有顛倒的體系，而應知了解下下宗義的見解為了解上上宗義見解的最勝方便。

དེས་ན་ནང་པའི་གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བའི་གཙོ་བོ་ནི་འོ་སྐལ་གྱི་སྟོན་པ་ཉིད་ཡིན་ལ། སྟོན་པ་སངས་རྒྱས་རང་ཉིད་ཀྱི་མཐར་ཐུག་པའི་བཞེད་པ་སྔར་བཤད་པ་ལྟར་ཡིན་ཞིང་། གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྤྱི་དཔོན་ཡིན་པས་གྲུབ་མཐའ་སོ་སོའི་ལུགས་འཆའ་བ་ན་སྐབས་དང་〔0068〕[39] བསྟུན་ནས་སྟོན་པ་སངས་རྒྱས་ཀྱང་གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བ་དེ་དང་དེར་གཏོགས་སོ་ཞེས་དམ་འཆའ་བར་བྱེད་དོ། །

因此，內道說宗義者之主是吾等的導師，導師佛陀自己的究竟主張是如前所述，是一切說宗義者的總領導，因此當建立個別宗義體系之時，〔0068〕導師佛陀也會根據情況而主張「〔個別宗義體系〕屬於如此這般的說宗義者」。

DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts 法鼓文理學院

དེས་ན་བསམ་པ་ཐག་པ་ནས་དཀོན་མཆོག་གསུམ་སྐྱབས་གནས་ཡང་དག་ཏུ་ཁས་ལེན་པའི་གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བའི་གང་ཟག་དེ། སངས་རྒྱས་པའི་མཚན་ཉིད། དབྱེ་ན་སྔར་བཤད་པ་ལྟར་བཞིའོ། །སྤྱིར་བསྟན་པ་བཤད་ཟིན་ཏོ། ། །།

是故，以勝意樂（/誠心）承許三寶為真正皈依處的說宗義的補特伽羅，其〔是〕佛教徒的定義。若加以區分，如前所述分四。已解釋總說。

2. 別釋

2.1. 說小乘宗義者的學說體系

གཉིས་པ་བྱེ་བྲག་ཏུ་བཤད་པ་ལ་ཐེག་དམན་གྱི་གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བའི་ལུགས་བཤད་པ་དང་། ཐེག་ཆེན་གྱི་གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བའི་ལུགས་

39 對應印刷本頁碼 52，行碼 6。

བཤད་པའོ། །

第二，別釋當中，解釋說小乘宗義者的學說體系以及說大乘宗義者的學說體系。

2.1.1. 定義

དང་པོ་ལ་མཚན་ཉིད་དང་། དབྱེ་བ་གཉིས་ལས། ཕྱི་དོན་བདེན་གྲུབ་ཡོད་པར་བདེན་ཞེན་གྱིས་དམ་བཅའ་བ་ལ་ཞུགས་པའི་ནང་པའི་གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བའི་གང་ཟག་དེ། ཐེག་དམན་གྱི་གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བའི་མཚན་ཉིད་དུ་རིགས་ཏེ། ནང་པའི་གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བའི་གང་ཟག་ལ་ཐེག་པ་ཆེ་ཆུང་གཉིས་སུ་ངེས། ཕྱི་དོན་བདེན་གྲུབ་ཡོད་པར་བདེན་ཞེན་གྱིས་དམ་འཆའ་བའི་ཐེག་ཆེན་གྱི་གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བ་སུ་ཡང་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

第一〔解釋說小乘宗義者的學說體系〕，從定義以及分類中，〔第一、定義：〕以執外境為實有的實執立宗之說內道宗義的那些補特伽羅，理應為說小乘宗義者的定義，並在說內道宗義的補特伽羅當中確定大小乘二者；因為無論是哪一個說大乘宗義者皆不會以執外境為實有的實執而立宗。

法鼓文理學院
DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

2.1.2. 分類

གཉིས་པ་དབྱེ་བ་ལ་གཉིས། བྱེ་བྲག་ཏུ་སྨྲ་བ་དང་། མདོ་སྡེ་པའོ། །

第二，在分類中有二：毘婆沙宗以及經部宗。

2.1.2.1. 毘婆沙宗

དང་པོ་ལ་གསུམ། མཚན་ཉིད། དབྱེ་བ། གྲུབ་མཐའི་འདོད་ཚུལ་ལོ། །

一者（毘婆沙宗）分三：定義、分類以及宗義的主張方式。

དང་པོ་ནི། རང་རིག་ཐ་སྙད་དུའང་ཁས་མི་ལེན་པའི་ཐེག་དམན་གྱི་གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བའི་གང་ཟག་དེ། བྱེ་བྲག་སྨྲ་བའི་མཚན་ཉིད་དུ་རིགས་ཏེ། ཐེག་དམན་གྱི་གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བའི་གང་ཟག་ལ་བྱེ་མདོ་གཉིས་སུ་ངེས། མདོ་སྡེ་པས་རང་རིག་དང་ཕྱི་དོན་གཉིས་ཀ་ཁས་ལེན་པའི་ཕྱིར་

སོ། །

第一，即使於名言中也不承許自證分的說小乘宗義之補特伽羅，理應為毘婆沙宗的定義，而在說小乘宗義的補特伽羅當中確定毘婆沙宗以及經部宗二者，因為經部宗承許自證分及外境二者。

གཉིས་པ་ནི། བྱེ་བྲག་སྨྲ་བ་ལ་དབྱེ་ན་རྩ་བའི་སྡེ་བཞི། དེ་དག་ལས་ཕྱེས་པ་བཅོ་བརྒྱད་རྣམས་སུ་ཡོད་ལ། རྩ་བའི་སྡེ་བཞི་ནི་མཁན་པོ་དགྲ་བཅོམ་པ་འོད་སྲུངས་ཆེན་པོ་ནས་བརྒྱུད་པ་ལ་དགེ་འདུན་ཕལ་ཆེན་དུ་བསྡེབས་པས་ཕལ་〔0069〕[40]ཆེན་སྡེ་པ་ཞེས་གྲགས་པ་དང་། མཁན་པོ་དགྲ་བཅོམ་པ་སྒྲ་གཅན་ཛིན་ནས་བརྒྱུད་པ་ལ་ཤེས་བྱ་ཐམས་ཅད་སྣང་བ་གཟུགས་ཀྱི་གཞི། གཙོ་བོ་སེམས་ཀྱི་གཞི། འཁོར་སེམས་བྱུང་གི་གཞི། ལྡན་མིན་འདུ་བྱེད་ཀྱི་གཞི། འདུས་མ་བྱས་ཀྱི་གཞི་སྟེ་གཞི་ལྔར་བསྡུས་ནས་དེ་ཐམས་ཅད་རྫས་ཡོད་དུ་སྨྲ་བས་གཞི་ཐམས་ཅད་ཡོད་པར་སྨྲ་བ་དང་། མཁན་པོ་དགྲ་བཅོམ་པ་ཀཱ་ཏྱཱ་ཡ་ན་དེ་གནས་བརྟན་འདུལ་བ་འཛིན་པའི་མཆོག་ཏུ་གསུངས་པས་དེ་ནས་བརྒྱུད་པ་ལ་གནས་བརྟན་པའི་སྡེ་པ་ཞེས་གྲགས་པ་དང་། མཁན་པོ་དགྲ་བཅོམ་པ་ཉེ་བར་འཁོར་ནས་བརྒྱུད་པ་ལ་སྐྱེ་བོ་མང་པོས་བཀུར་བའི་དོན་གྱིས་མང་པོས་བཀུར་བའི་སྡེ་པ་སྟེ་དེ་དག་ནི་རྩ་བའི་སྡེ་བཞིའོ། །

第二〔、分類；〕毘婆沙宗若加以區分有四個根本的部派，從前述〔四根本部派〕中分出十八個部派，而四個根本部派即：從親教師阿羅漢大迦葉之傳承中，大多數的僧伽匯聚在一起，因此共許為「大眾部」〔0069〕；從親教師阿羅漢羅睺羅的傳承中，將顯現的一切所知攝於色、心王、心所、心不相應行以及無為法之五事當中，而說此一切為實質有，因此被稱為「說一切有部」；因親教師阿羅漢迦旃延他說上座為持律者之最勝，由他傳承者（部派），共許為「上座部」；對於從親教師阿羅漢鄔波離所傳承者，由於眾人敬戴之意義，所以是眾敬部；他們即是四個根本部派。

དེ་རྣམས་ལས་ཕྱེས་པ་ལ་སྡེ་པ་བཅོ་བརྒྱད་དུ་ཡོད་དེ། ཕལ་ཆེན་པ་ལས་ཕྱེས་པ་ལྔ། ཐམས་ཅད་ཡོད་པར་སྨྲ་བ་ལས་ཕྱེས་པ་བདུན། གནས་བརྟན་པ་ལས་ཕྱེས་པ་གསུམ། མང་བཀུར་བ་ལས་ཕྱེས་པ་གསུམ་རྣམས་སུ་ཡོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་སྐད་དུ་ཡང་དུལ་བ་ལྷས།

---

[40] 對應印刷本頁碼 54，行碼 3

從他們分出部派有十八個，因為有從大眾部分五，從說一切有部分七，從上座部分三，從眾敬部分三。

如上內容，調伏天也說：「

ཤར་ནུབ་རི་དང་གངས་རིར་གནས། །東西及雪山住部
འཇིག་རྟེན་འདས་པར་སྨྲ་བ་དང་། །以及說出世間部
བཏགས་པར་སྨྲ་བའི་སྡེ་རྣམས་ནི། །及說假部等五類
ལྔ་ཚན་དགེ་འདུན་ཕལ་ཆེན་པ། །此即大眾部僧伽
གཞི་ཀུན་ཡོད་དང་འོད་སྲུང་སྡེ། །根本說一切有部
ས་སྲུང་སྡེ་དང་ཆོས་སྲུང་སྡེ། །飲光化地法護部
མང་ཐོས་གོས་དམར་སློབ་མར་བཅས། །多聞部及紅衣部
ཕྱེ་སྟེ་སྨྲ་བའི་སྡེ་རྣམས་ནི། །以及分別說諸部
གཞི་ཀུན་ཡོད་པར་སྨྲ་བ་ཡིན། །即是說一切有部[41]
རྒྱལ་བྱེད་ཚལ་གནས་འཇིགས་མེད་གནས། །祇陀林無畏住部
གཙུག་ལག་ཁང་གནས་གནས་བརྟན་པ། །大寺住部是上座
སར་སྦྲོག་རི་དང་སྲུང་བ་པ། །雞胤部及守護部
སྣལ་མ་བུ་པ[42] འི་སྡེ་རྣམས་སོ། །以及犢子等諸部
མང་པོས་བཀུར་བའི་སྡེ་པ་ཡིན། །彼等即是眾敬部
ཡུལ་དོན་སློབ་དཔོན་བྱེ་བྲག་གིས། །因地義師之差別
〔0070〕[43] ཐ་དད་སྡེ་པ་བཅོ་བརྒྱད་དོ། །成十八不同部派。

ཞེས་གང་གི་རྗེས་སུ་འབྲང་བའི་སློབ་དཔོན་དང་། གནས་པའི་ཡུལ་དང་། གྲུབ་མཐའི་འདོད་ཚུལ་གྱི་དོན་གྱི་བྱེ་བྲག་གིས་དབྱེ་བ་བཅོ་བརྒྱད་དུ་ཡོད་པར་གསུངས་པས། སྡེ་པ་བཅོ་བརྒྱད་ཀྱི་ཕྱེས་ཚུལ་ལ་བཤད་པ་མི་མཐུན་པ་མང་བར་སྣང་བས་རྒྱས་པར་གཞན་དུ་ཤེས་པར་བྱའོ། །

」說明了由於所依循的導師、居住的地區及宗義主張方式之意的差別，而有十八類別；關於十八部派的分派方式，呈現許多不一致的解釋，因此應於他處詳細了知。

[41] 此處藏文 གཞི་ཀུན（根本）與原意不符。

[42] 此藏文用語與後期有出入。

[43] 對應印刷本頁碼 55，行碼 16。

DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts 法鼓文理學院

གསུམ་པ་གྲུབ་མཐའི་འདོད་ཚུལ་ལ་གཞི། ལམ། འབྲས་བུ་གསུམ་ལས། གཞིའི་ཆོས་ལ་རྒྱས་པར་ཕྱེ་ན་ཕུང་པོ་ལྔ་དང་། ཁམས་བཅོ་བརྒྱད། སྐྱེ་མཆེད་བཅུ་གཉིས་རྣམས་སུ་ཡོད་པར་འདོད་ཅིང་། ཕུང་པོ་ལྔར་འདུས་བྱས་ཀྱི་ཆོས་ཐམས་ཅད་མ་གཏོགས་ཤེས་བྱ་ཐམས་ཅད་མ་འདུས་ཀྱང་། ཤེས་བྱ་ཐམས་ཅད་ཁམས་བཅོ་བརྒྱད་དུ་འདུས་ཤིང་སྐྱེ་མཆེད་བཅུ་གཉིས་སུའང་འདུས་ལ། འདི་ཙམ་ཞིག་ནི་བྱེ་བྲག་སྨྲ་བ་ནས་བཟུང་སྟེ་ཐལ་འགྱུར་བའི་བར་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་ཞལ་གྱིས་བཞེས་སོ། །དེ་ཐམས་ཅད་ལེགས་པར་བསྡུས་ན་བདེན་པ་གཉིས་སུ་འདུས་ལ། དེ་ཡང་བྱེ་བྲག་སྨྲ་བའི་ལུགས་ལ་བཅོམ་པའམ་བློས་གཞིགས་པ་གང་རུང་གི་སྒོ་ནས་རང་འཛིན་གྱི་བློ་འདོར་དུ་རུང་བའི་ཆོས་རྣམས་ནི་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པར་བཞེད་པ་ལ། དེའི་བསམ་དོན་ཡང་རྫ་བུམ་ལྟ་བུ་མ་ཞིག་པའི་གནས་སྐབས་སུ་དེ་ལ་དམིགས་ནས་བུམ་པའོ་སྙམ་པའི་བློ་སྐྱེ་ཡང་། དེ་ཐོ་བ་ལྟ་བུས་བཤིག་པ་ན་བུམ་པའོ་སྙམ་པའི་བློ་མི་སྐྱེ་བ་ལ་བསམ་པ་ཡིན་ཞིང་། མཚན་གཞི་ཡང་རྫ་བུམ་དེ་ཉིད་དོ། །

第三、宗義的主張方式分三：基、道、果。在基位法中，若詳細的區分，則主張有五蘊、十八界及十二處。在五蘊中，除了一切有為法之外無法涵攝一切所知，而一切所知被涵攝於十八界，且也被涵攝於十二處，僅此〔前述內容〕從毘婆沙宗乃至應成派的一切〔宗派〕皆同意。若善加涵攝前述一切(指五蘊、十二處、十八界)，則可以涵攝於二諦中，其（二諦）在毘婆沙宗的學說中也就是：承許經由破壞或以心分析的任一方式，執持諸法本身的心容許被捨棄，而諸法即為世俗諦，其意(事例)也就如陶罐，在未壞之時，緣取他之後生起想著「〔他〕是瓶」的心，但若以如鐵鎚加以破壞則不生「〔他〕是瓶」的心，其中陶罐本身即是所思也〔是〕事例。

དོན་དམ་བདེན་པ་ནི་བཅོམ་གཞིགས་གང་རུང་གི་སྒོ་ནས་རང་འཛིན་གྱི་བློ་འདོར་དུ་མི་རུང་བའི་ཆོས་ཤིག་ལ་འདོད་ལ། མཚན་གཞི་ནི་རྡུལ་ཕྲན་ཆ་མེད་དང་། ཤེས་པ་སྐད་ཅིག་ཆ་མེད་དང་། འདུས་མ་བྱས་ཀྱི་ཆོས་རྣམས་དོན་དམ་བདེན་པ་ཡིན་པར་འདོད་ཅིང་། ཀུན་རྫོབ་བདེན་པ་དང་། 〔0071〕[44]བཏགས་ཡོད་དོན་གཅིག་པར་འདོད། དོན་དམ་བདེན་པ་དང་རྫས་ཡོད་དོན་གཅིག་པར་འདོད་དོ། །གཞན་ཡང་ནམ་མཁའ་རྟག་དངོས་ཡིན་པ་དང་། ལྷན་ཅིག་འབྱུང་བའི་རྒྱུ་འབྲས་དང་། མཚུངས་ལྡན་རྒྱུ་འབྲས་སོགས་ཁས་ལེན་ཞིང་། དུས་གསུམ་རྫས་གྲུབ་དང་དངོས་པོར་འདོད་ལ། དུས་གསུམ་རྫས་ཀྱི་བྱེ་བྲག་ཏུ་སྨྲ་བས་བྱེ་བྲག་སྨྲ་བ་ཞེས་གྲགས་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་ཁ་ཅིག་འདོད་དོ། །

主張經由破壞或以心分析的任一方式，執持該法本身的心不容許被捨棄，該法即為勝義諦，而事例即主張無方分極微、無剎那分的認知及無為法等是勝義諦；又主張世俗諦和〔0071〕施設有（假有）為同義，主張勝義諦和實質有為同義。此外，承許虛空是常的事物、俱有因果（等於同時因果）和相應因果等，以及主張三世為實質成立和事物，而有人主張「因說三時為實質之別而共許為『毘婆沙宗』」。

ཁ་ཆེ་བྱེ་བྲག་ཏུ་སྨྲ་བ་རྣམས་མདོ་སྡེ་པ་དང་མཐུན་པར་ལས་འབྲས་ཀྱི་འབྲེལ་བའི་རྟེན་དུ་ལས་ཀྱི་རྒྱུན་ཁས་ལེན་པར་བྱེད་ལ། དེ་མ་

[44] 對應印刷本頁碼 57，行碼 13。

གཏོགས་པའི་བྱེ་བྲག་སྨྲ་བ་རྣམས་ལས་འབྲས་ཀྱི་འབྲེལ་པའི་རྟེན་དུ་ཐོབ་པ་དང་། ཆུད་མི་ཟ་བ་སོགས་ཁས་ལེན་ཞིང་དེ་རྣམས་རྫས་ཡོད་དུ་ཡང་འདོད་ལ། ཡུལ་ཅན་ལ་ཡང་མངོན་སུམ་དང་རྗེས་དཔག་གཉིས་ལས་མངོན་སུམ་ལ། དབང་མངོན་ཡིད་མངོན་རྣལ་འབྱོར་མངོན་སུམ་རྣམས་མ་གཏོགས་རང་རིག་ཁས་མི་ལེན་ཞིང་། རྟེན་བཅས་ཀྱི་དབང་པོ་གཟུགས་ཅན་ལ་ཡང་ཚད་མར་འདོད་དོ། །

迦濕彌羅毘婆沙諸師隨順經部師，承許業之相續為因果關係之所依；除此之外的諸毘婆沙宗承許得與不失法等為因果關係之所依，以及主張他們也是實質存在；有境又分現前知及比量二種，現前知中，除了根現前、意現前及瑜伽現前之外不承許自證現前（自證分），也主張同分之具色根是量。[45]

གཉིས་པ་ལམ་གྱི་རྣམ་གཞག་བཤད་པ་ལ། ལམ་གྱི་དམིགས་པ་ནི། བདེན་བཞིའི་རྣམ་པ་མི་རྟག་པ་སོགས་བཅུ་དྲུག་ཡིན་ལ། དེ་ལ་དམིགས་ནས་ལམ་ཉམས་སུ་ལེན་པ་ལའང་ཚོགས་སྦྱོར་གཉིས། མཐོང་སྒོམ་གཉིས། མི་སློབ་ལམ་དང་བཅས་པས་ལམ་ལྔའི་རྣམ་གཞག་ཙམ་ཞིག་བྱེད་ཀྱི། ས་བཅུ་ལ་སོགས་པའི་རྣམ་གཞག་ཁས་མི་ལེན་ལ། དེ་ཡང་ལམ་གྱི་སྤང་བྱ་ལ་ཉོན་མོངས་ཅན་དང་། ཉོན་མོངས་ཅན་མ་ཡིན་པའི་མི་ཤེས་པ་གཉིས་ལས། ཉོན་མོངས་ཅན་གྱི་མི་ཤེས་པ་སྤངས་པ་ལས་དམན་པའི་དགྲ་བཅོམ་པའི་གོ་འཕང་དང་། ཉོན་མོངས་ཅན་མ་ཡིན་པའི་མི་ཤེས་པ་སྤངས་པ་ལས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་གོ་འཕང་འཐོབ་པར〔0072〕[46]འདོད་ཅིང་། བཅུ་དྲུག་པ་ལམ་རྗེས་ཤེས་སྒོམ་ལམ་དང་། མཐོང་ལམ་སྐད་ཅིག་བཅོ་ལྔ་པོ་རྣམས་ཀྱང་རིམ་ཅན་དུ་སྐྱེ་བར་འདོད་དོ། །

第二、解釋道的建立：道之所緣是四聖諦的無常等十六種行相，而緣彼(四諦十六行相)之後實修的道中，又區分為資糧和加行二道、見和修二道，以及無學道，因此僅承認五道的建立，但不承許十地等的建立；其主張在道之所斷中區分了具染無知及非具染無知[47]，從捨離具染無知而得劣〔乘〕的阿羅漢果位，以及從捨離非具染無知而得佛果位；〔0072〕主張也依次地生起第十六道類智〔之〕修道，以及前十五剎那〔之〕見道。

གསུམ་པ་འབྲས་བུའི་རྣམ་གཞག་ནི། སྔར་བཤད་པ་ལྟར་མི་རྟག་སོགས་བཅུ་དྲུག་བསྒོམས་པས་ཉོན་མོངས་ཅན་གྱི་མི་ཤེས་པ་ཙམ་སྤངས་ཏེ། དམན་པའི་དགྲ་བཅོམ་པའི་གོ་འཕང་འཐོབ་པར་འདོད་ཅིང་། དམན་པའི་དགྲ་བཅོམ་པ་ལ་ཡང་ཉམས་པའི་ཆོས་ཅན་སོགས་ཁས་ལེན་པས་དགྲ་བཅོམ་པ་སྤངས་རྟོགས་ལས་ཉམས་ནས་རྒྱུན་ཞུགས་སུ་འགྱུར་བ་སྲིད་པར་ཁས་ལེན་ནོ། ། མི་རྟག་སོགས་བཅུ་དྲུག་བསྐལ་པ་གྲངས་མེད་གསུམ་གྱི་བསོད་ནམས་ཀྱི་ཚོགས་དང་འབྲེལ་བར་ཉམས་སུ་བླངས་པས་མི་ཤེས་པ་གཉིས་ཀ་སྤངས་ཏེ་སངས་རྒྱས་ཀྱི་གོ་འཕང་འཐོབ་པར་འདོད་དོ། །

---

[45] 《阿毘達磨俱舍論》卷 2：「何名同分、彼同分耶？謂作自業、不作自業。」(CBETA 2020.Q4, T29, no. 1558, p. 10a13-14)

[46] 對應印刷本頁碼 59，行碼 10。

[47] 《阿毘達磨俱舍論》卷 1〈1 分別界品〉：「聲聞獨覺雖滅諸冥，以[8]染無知畢竟[9]斷，故非[10]一切種。所以者何？由於佛法極遠時處及諸義類無邊差別，[11]不染無知猶未斷故」(CBETA 2020.Q4, T29, no. 1558, p. 1a16-19)[8]：Kliṣṭa-saṃmoha.[9]：〔－〕【CB】【磧-CB】【宋】【元】【明】【宮】，未【大】(cf. Q25_p0635a12; T29n1563_p0779a03)[10]：Sarvathā.[11]：Akliṣṭam ajñānam.

第三、果的建立：如前所釋，主張藉由修習無常等十六〔行相〕僅斷除具染無知而得劣〔乘〕的阿羅漢果位，且承許在劣〔乘〕的阿羅漢果位中又分退法等〔六類〕[48]，因此承許可能從阿羅漢的斷證中退至須陀洹果。主張在與三大阿僧祇劫福德資糧聯繫之下，藉由實修無常等十六〔行相〕[49] 斷除二種無知，而證得佛的果位。

དེ་ཡང་བདག་ཅག་གི་སྟོན་པ་ལྟ་བུ་ལ་མཚོན་ན། དང་པོར་བྱང་ཆུབ་མཆོག་ཏུ་སེམས་བསྐྱེད་པ་ནས་བཟུང་སྟེ། སྲོད་ལ་བདུད་བཏུལ་བ་ཕན་ཆད་ཐར་པ་ཆ་མཐུན་ཙམ་ལ་གནས་པའི་སོ་སོ་སྐྱེ་བོའི་གནས་སྐབས་ཁོ་ན་དང་། མཚན་ཐོག་གཅིག་བུ་དེ་ཉིད་ལ་སྦྱོར་ལམ་དྲོད་སོགས་བཞི། མཐོང་ལམ་སྐད་ཅིག་མ་བཅོ་ལྔ་རྣམས་གདན་ཐོག་གཅིག་ལ་བསྐྱེད་ནས། ཐོ་རངས་སྒོམ་ལམ་རྡོ་རྗེ་ལྟ་བུའི་ཏིང་ངེ་འཛིན་གྱིས་ཉོན་མོངས་ཅན་མ་ཡིན་པའི་མི་ཤེས་པ་དྲུངས་ཕྱུང་སྟེ་སངས་རྒྱས་པ་ཡིན། དེ་ཕྱིན་ཆད་ཀྱི་མཛད་པ་རྣམས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་མཛད་པ་དང་། སངས་རྒྱས་ནི་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་ཐུགས་རྒྱུད་ཀྱི་ཟད་མི་སྐྱེ་ཤེས་པའི་ཡེ་ཤེས་ཡིན་གྱི། ཕྱིའི་གཟུགས་ཕུང་དེ་ཉིད་སྡུག་བསྔལ་བདེན་པ་ཡིན་པས་སངས་རྒྱས་སུ་མི་འདོད་ལ། མྱ་ངན་ལས་མ་འདས་ཕན་ཆད་ལྷག་བཅས་དགྲ་བཅོམ་པ་དང་། མྱ་ངན་ལས་འདས་ནས་ལྷག་མེད་ཀྱི་དབྱིངས་སུ་ཞུགས་པ་ཡིན་པས〔0073〕[50] དེ་ནས་བཟུང་སྟེ་བེམ་རིག་གི་འཇུག་པ་རྒྱུན་ཆད་ནས་ཞིང་ཁམས་གཞན་དུ་སྐུའི་རྣམ་རོལ་སོགས་སྟོན་པ་ཁས་མི་ལེན་ནོ། །

此外，若舉吾等導師為例，從最初發起殊勝菩提心開始，在黃昏時(初夜)，調伏羅摩以上僅是住於順解脫分(資糧道)的異生階段，以及他一整晚於一座中生起生起加行道暖位等四階段，見道十五剎那，然後在黎明時，以修道金剛喻定根除非具染無知而成佛；此後佛的諸事業是佛的事業，以及佛是世尊心相續之盡智及無生智，但〔佛的〕外在的色蘊是苦諦，因此不許為佛；未入〔無餘〕涅槃以前是有餘阿羅漢，以及入〔無餘〕涅槃之後則是進入無餘法界者（即無餘阿羅漢）〔0073〕，因此從此開始，色法及認知運作之相續中斷，〔因〕而不承許〔已入無餘涅槃的阿羅漢〕在其他剎土中，顯示身的化現等。

---

48 《阿毘達磨俱舍論》卷 25：「阿羅漢有六， 謂退至不動， 前五信解生， 總名時解脫， 後不時解脫， 從前見至生。 論曰：於契經中說阿羅漢由種性異故有六種，一者退法、二者思法、三者護法、四安住法、五堪達法、六不動法」(CBETA 2020.Q4, T29, no. 1558, p. 129a21-26)

49 屬於智慧資糧。

50 對應印刷本頁碼 61，行碼 7。

DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts 法鼓文理學院

མྱ་ངན་ལ་ཡང་ལྷག་བཅས་ལྷག་མེད་གཉིས་ལས་ལོགས་སུ་གྱུར་བའི་མི་གནས་པའི་མྱང་འདས་ཁས་མི་ལེན་ཞིང་། ལོངས་སྤྱོད་རྫོགས་པའི་སྐུ་ལ་སོགས་པའི་རྣམ་གཞག་མི་བྱེད་ལ། སྐྱེས་བུ་ཟུང་བཞི། གང་ཟག་ཡ་བརྒྱད་རྣམས་ཀྱི་རྣམ་གཞག་ཙམ་ཞིག་འདི་པས་ཀྱང་ཁས་ལེན་པར་སྣང་ངོ་། །དེ་རྣམས་ཀྱིས་ཀྱང་གང་ཟག་རྣམས་དགེ་འདུན་དཀོན་མཆོག་ཏུ་མི་འདོད་ཅིང་། གང་ཟག་དེ་དག་གི་རྒྱུད་ཀྱི་སློབ་པ་དང་མི་སློབ་པ་དེ་རྣམས་དགེ་འདུན་དུ་བྱེད་པའི་ཆོས་ལ་དགེ་འདུན་དཀོན་མཆོག་ཏུ་འདོད་དོ། །བྱེ་བྲག་ཏུ་སྨྲ་བའི་ལུགས་བརྗོད་ཟིན་ཏོ། །

也不承許除了有餘及無餘二種涅槃之外的〔大乘所主張的〕無住涅槃，且不做圓滿報身之安立；顯示此宗也僅承許四雙八輩（四雙士夫及八輩補特伽羅）[51] 的安立。彼等也不主張諸補特伽羅為僧寶，但主張那些補特伽羅的相續之能作為僧伽的學、無學法為僧寶。[52] 以上已說明毘婆沙宗的學說體系。

2.1.2.2. 經部宗

གཉིས་པ་མདོ་སྡེ་པའི་ལུགས་བཤད་པ་ལ་གསུམ། མཚན་ཉིད། དབྱེ་བ། གྲུབ་མཐའི་འདོད་ཚུལ་བསྟན་པའོ། །

第二、解釋經部宗的學說體系分三：說明定義、分類及宗義的主張。

དང་པོ་ནི། ཕྱི་དོན་དང་རང་རིག་གཉིས་ཀ་བདེན་ཞེན་གྱིས་ཁས་ལེན་པའི་ཐེག་དམན་གྱི་གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བའི་གང་ཟག་དེ། མདོ་སྡེ་པའི་མཚན་ཉིད་དུ་རིགས་ཏེ། ཐེག་དམན་གྱི་གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བའི་གང་ཟག་དེ་ལ་བྱེ་མདོ་གཉིས་སུ་ངེས། བྱེ་བྲག་སྨྲ་བས་རང་རིག་ཁས་མི་ལེན་པའི་ཕྱིར་རོ། །

第一〔定義〕：以實執承許外境與自證分二者的說小乘宗義之補特伽羅，理應為經部宗的定義，因為確定說小乘宗義之補特伽羅為毘婆沙宗及經部宗二者，而且毘婆沙宗不承認自證分。

གཉིས་པ་དབྱེ་བ་ལ་ལུང་གི་རྗེས་འབྲང་གི་མདོ་སྡེ་པ་དང་། རིགས་པའི་རྗེས་འབྲང་གི་མདོ་སྡེ་པ་གཉིས། དང་པོ་ནི་མངོན་པ་སྡེ་བདུན་གྱི་རྗེས་སུ་འབྲང་བའི་མདོ་སྡེ་པ་རྣམས་ཡིན་ལ། མངོན་པ་སྡེ་བདུན་པོ་དེ་ཡང་། ཆོས་ཀྱི་ཕུང་པོ་ཤཱ་རིའི་བུས། གདགས་པའི་བསྟན་བཅོས་མཽའུ་དགལ་

[51] 即四果向及四果住。

[52] 《阿毘達磨俱舍論》卷 14：「歸依僧者，謂[6]通歸依諸能成僧學無學法，由得彼故僧成八種補特伽羅，不可破故」(CBETA 2020.Q4, T29, no. 1558, p. 76b29-c2)[6]：通【大】，道【宮】
《阿毘達磨俱舍論》卷 24：「諸無漏道是沙門性，懷此道者名曰沙門」(CBETA 2020.Q4, T29, no. 1558, p. 128a13-14)

བུས། ། རབ་ཏུ་བྱེད་པ་དབྱིག་བཤེས་ཀྱིས། ། ཡེ་ཤེས་ལ་འཇུག་ཀཱ་ཏ་ཡའི་བུས། ། རྣམ་ཤེས་ཚོགས་ནི་ལྷ་སྐྱིད་ཀྱིས། །〔0074〕[53] འགྲོ་བའི་རྣམ་གྲངས་གསུས་པོ་ཆེས། ། ཁམས་ཀྱི་ཚོགས་ནི་གང་པོས་བྱས། ། ཞེས་པ་རྣམས་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་བྱེ་བྲག་སྨྲ་བ་རྣམས་མངོན་པ་སྡེ་བདུན་འདི་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་བཀའ་ཡིན་པར་འདོད་ཅིང་། དགྲ་བཅོམ་པ་དེ་དག་གིས་བསྡུས་པར་འདོད་ལ། ལུང་གི་རྗེས་འབྲང་གི་མདོ་སྡེ་པ་རྣམས་མངོན་པ་སྡེ་བདུན་པ་འདི་ཉིད་ལས་གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བ་ཡིན་ཡང་། དགྲ་བཅོམ་པ་དེ་དག་གིས་བྱས་པར་འདོད་ཀྱི་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་བཀའ་མ་ཡིན་པར་འདོད་ལ། དེའི་གནས་ཀྱིས་ཀུན་མཁྱེན་གཉིས་པ་དབྱིག་གཉེན་གྱིས་ཀྱང་། མངོན་པ་མཛོད་དུ། སྟོན་པས་གསུངས་སོ་ལོ་ཞེས་བྱེ་བྲག་སྨྲ་བ་ལ་མ་རངས་པའི་ཚིག་བརྗོད་པ་ཡིན་ནོ། །

第二、分類：分為隨教行經部師及隨理行經部師二者。

第一（隨教行經部師）：是依循七部對法的經部諸師，七部對法是指「舍利子[54] 所作《法蘊論》、目犍連所作《施設論》、世友所作《品類足論》、迦旃延尼子所作《發智論》、天寂所作《識身論》、〔0074〕拘絺羅所作《集異門足論》及富樓那[55] 所作《界身足論》」；此外，諸毘婆沙師主張此七部對法是世尊的教法，且主張由諸阿羅漢結集；而雖然隨教行經部師是由此七部對法而說宗義者，但主張〔七部對法〕為諸阿羅漢他們所做而主張〔七部對法〕不是世尊的教法，因此第二遍智世親也在俱舍論中說「傳佛說〔對法〕」是對於毘婆沙師表達不認同的話語。

རིགས་པའི་རྗེས་འབྲང་གི་མདོ་སྡེ་པ་ནི། ཚད་མ་སྡེ་བདུན་སོགས་ནས་བཤད་པའི་མདོ་སྡེ་པ་རྣམས་ཏེ། འདི་དག་བྱེ་བྲག་ཏུ་བཤད་པ་ཆེན་པོ་སོགས་ལ་མ་བརྟེན་པར་གཙོ་བོར་བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱི་མདོ་ལ་བརྟེན་ནས་གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བས་མདོ་སྡེ་པ་དང་། ཆོས་རྣམས་དཔེའི་སྒོ་ནས་སྟོན་པས་དཔེ་སྟོན་པ་ཞེས་ཀྱང་གྲགས་སོ། །

གསུམ་པ་གྲུབ་མཐའི་འདོད་ཚུལ་ལ། གཞི་ལམ་འབྲས་བུ་གསུམ་ལས། གཞིའི་ཆོས་ལ་བདེན་པ་གཉིས་སུ་གྲངས་ངེས་པ་ལས། ཀུན་རྫོབ་བདེན་པ་གང་གིས་བདེན་པར་འཇོག་པ་ནི་བློ་ཀུན་རྫོབ་པ་སྟེ་རྟོག་པས་བཏགས་པ་ཙམ་ཡིན་ཏེ། ངེས་དོན་རང་མཚན་གྱི་གནས་ལུགས་མཐོང་བ་ལ་སྒྲིབ་པར་བྱེད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

隨理行經部宗〔是〕根據七部量論而解釋的經部諸師；這些〔經部諸師〕不依於《大毘婆沙論》等但主要依於世尊的經藏而說宗義者，因此〔共許〕為「經部師」以及從譬喻的觀點而宣說諸法，因此也共許為「譬喻師」。

第三、宗義的主張方式分三：基、道、果。在基位法中，確定諦的數量為

[53] 對應印刷本頁碼 63，行碼 4。

[54] 或譯為舍利弗

[55] 或意譯為滿慈子

二（二諦的數量確定），世俗諦依何建立為諦呢？〔世俗諦〕僅是以世俗心或分別心施設，因〔它會〕令遮蔽〔我們〕看見[56]了義自相的本質之故。

དེས་ན་རྟོག་པའི་སྣང་ཡུལ་ལ་སྤྱི་མཚན་གྱིས་ཁྱབ་〔0075〕[57]པ་དང་། སྤྱི་མཚན་དང་དངོས་མེད་ཀྱི་ཆོས་དང་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་བདེན་པ་རྣམས་ཡིན་ཁྱབ་མཉམ་ཡིན་ལ། མངོན་སུམ་གྱི་སྣང་ཡུལ་ལ་རང་མཚན་གྱིས་ཁྱབ་པ་དང་། རང་མཚན་དང་དངོས་པོ་དང་དོན་དམ་བདེན་པ་རྣམས་ཡིན་ཁྱབ་མཉམ་དུ་འདོད་ལ། རྣམ་འགྲེལ་ལེའུ་དང་པོ་སོགས་སུ་སྒྲ་རྟོག་གི་འཇུག་ཚུལ་རྒྱས་པར་གཏན་ལ་ཕབ་པ་ཡང་ཀུན་རྫོབ་ཀྱི་རྣམ་གཞག་ལ་ཞུགས་པའི་སྒོ་ནས། དོན་རང་མཚན་གྱི་མཐར་ཐུག་གི་སྡོད་ལུགས་དེ་ཉིད་རྟོགས་པའི་ཕྱིར་ཡིན་ཏེ། དམ་པའི་དོན་ལ་འཇུག་བྱའི་ཕྱིར། མཁས་པ་རྣམས་ཀྱིས་བྱས་པ་ཡིན། །ཞེས་གསུངས་པའི་ཕྱིར་རོ། །དེའི་གནད་ཀྱིས་མངོན་སུམ་ལས་བརླིང་པའི་ཚད་མ་གཞན་མེད་པར་འདོད་ལ། དེ་ལ་དབང་མངོན་ཡིད་མངོན་རང་རིག་མངོན་སུམ་རྣལ་འབྱོར་མངོན་སུམ་སྟེ་བཞི་ཡོད་པར་འདོད་ཅིང་། བཞི་ཀ་འང་རྟོག་བྲལ་མ་འཁྲུལ་བར་འདོད་དོ། །གཞན་ཡང་རྡུལ་ཕྲན་ཕྱོགས་ཀྱི་ཆ་མེད་དང་། ཤེས་པ་སྐད་ཅིག་ཆ་མེད་སོགས་ཀྱང་ཁས་ལེན་ལ། དེ་ལྟ་ནའང་བྱེ་བྲག་སྨྲ་བ་བཞིན་དུས་གསུམ་རྫས་གྲུབ་ཡིན་པ་དང་། ནམ་མཁའ་རྟག་དངོས་ཡིན་པ་སོགས་ནི་ཁས་མི་ལེན་ནོ། །

因此主張：分別心的顯現境必然是共相[58]〔0075〕，而共相、無事法[59]和世俗諦是「是等遍」[60]；現前心的顯現境必然是自相，而自相、事物和勝義諦是「是等遍」。因為《釋量論》第一品等當中詳細的抉擇聲音及分別心進入〔對境〕的方式，也是〔為了讓有情〕由進入世俗安立的觀點，〔進一步〕了解對境自相之究竟本質；亦即因為〔釋量論中〕說：「為令趣入勝義故，此〔世俗建立〕乃諸智者所造。」就其重點而言，即〔經部宗〕主張沒有其他比現前識（現量）更穩定[61]的量，且〔經部宗〕主張其（現前識）中有根現前、意現前、自證分現前及瑜伽現前四種，以及主張四者皆已離分別、不錯亂。另外，也承許無方分極微及無時分剎那的認知等，雖然如此，但是不像毘婆沙宗那樣承許三世實有及虛空是常的事物。[62]

---

[56] 意為：令我們看不見或無法看見。

[57] 對應印刷本頁碼 64，行碼 14。

[58] 藏文直譯為分別心的顯現境被共相周遍。

[59] 即無為法

[60] 即同義詞

[61] 意為「更讓人信賴的」

[62] 經部宗認為事物即是無常，所以不承許有常的事物。

DILA 法鼓文理學院 Dharma Drum Institute of Liberal Arts

གཉིས་པ་ལམ་གྱི་རྣམ་གཞག་ལ་འང་ལམ་གྱི་དམིགས་པ་ནི། བདེན་བཞིའི་རྣམ་པ་མི་རྟག་སོགས་བཅུ་དྲུག་པོ་ཉིད་ཡིན་ལ། དེའི་ཕྱིར་ཀུན་བཏུས་དང་། རྣམ་འགྲེལ་སོགས་ནས་སྟོན་པའི་མིང་གིས་བཏགས་པ་གང་ཟག་རང་རྐྱ་ཐུབ་པའི་རྫས་ཡོད་ཀྱིས་སྟོང་བར་རྟོགས་པའི་གང་ཟག་གི་བདག་མེད་རྟོགས་པའི་ཤེས་རབ་དང་། འགྲོ་བ་ལ་མཐའ་གཅིག་ཏུ་ཕན་པར་བཞེད་པའི་བསམ་པ་ཕུན་ཚོགས་གཉིས་ཟུང་དུ་སྦྲེལ་ནས་ཡུན་རིང་དུ་ཉམས་སུ་ལེན་པར་བྱེད་པ་ནི་ཐེག་ཆེན་གྱི་ལམ་ཉམས་སུ་ལེན་ཚུལ་དང་། བདག་མེད་རྟོགས་པའི་ཤེས་རབ་རྐྱང་པ〔0076〕[63] ཐབས་སྙིང་རྗེ་ཆེན་པོ་སོགས་དང་མ་འབྲེལ་བར་ཉམས་སུ་ལེན་པ་ནི། ཐེག་དམན་གྱི་ལམ་ཉམས་སུ་ལེན་ཚུལ་ཡིན་ནོ། སངས་རྒྱས་ཀྱི་ལམ་གྱི་བགྲོད་ཚུལ་དང་། དམན་པའི་ལམ་གཉིས་ཀ་ལ་ལམ་ལྔའི་རྣམ་གཞག་ཙམ་བྱེད་ཀྱི་ས་བཅུ་ལ་སོགས་པའི་རྣམ་གཞག་མི་བྱེད་ལ། ལམ་གྱི་སྤང་བྱ་སྒྲིབ་པ་ལ་ཡང་གང་ཟག་གི་བདག་འཛིན་དང་། ཉོན་མོངས་ཅན་མ་ཡིན་པའི་མི་ཤེས་པ་ཞེས་སོགས་ཀྱི་ཐ་སྙད་ཙམ་ཞིག་མ་གཏོགས། ཆོས་ཀྱི་བདག་འཛིན་དང་ཤེས་སྒྲིབ་སོགས་ཀྱི་ཐ་སྙད་ཁས་མི་ལེན་ནོ། །

第二、〔解釋〕道的建立又〔分二〕：①道的所緣即是四諦的無常等十六行相，因此將陳那的《集量論》及法稱的《釋量論》等當中所宣說的①了解唯名安立、自己能獨立之實質有空的補特伽羅—亦即了解補特伽羅無我—的智慧，以及②許諾全面利益眾生的圓滿意樂（指利他心）二者聯繫，而於長時間修習，此即實修大乘道之理；在不聯繫大悲心等方便之下，唯修習了解無我之慧〔0076〕，即是實修小乘道之理。佛道的進行之理及小乘道〔的進行之理〕二者僅做五道的建立但不做十地等的建立，②道的所斷，關於障除了僅〔承許〕「補特伽羅我執及非具染無知」等名言之外，不承許法我執及所知障等的名言。

གསུམ་པ་འབྲས་བུའི་རྣམ་གཞག་ལ་དེ་ལྟར་བསམ་སྦྱོར་ཕུན་ཚོགས་གཉིས་ཡུན་རིང་དུ་ཉམས་སུ་བླངས་པས་མི་ཤེས་པ་གཉིས་ཀའི་ས་བོན་དྲུངས་ཕྱུང་སྟེ། སྤངས་པ་ཁྱད་པར་གསུམ་ལྡན་དང་། རྟོགས་པ་ཁྱད་པར་གསུམ་ལྡན་གྱི་རང་དོན་མཐར་ཕྱིན་བདེ་གཤེགས་གཉིས་ལས། གཞན་དོན་མཐར་ཕྱུག་སྐྱོབ་པས་གདུལ་བྱ་ལ་བདེན་པ་བཞིའི་ཆོས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་རྒྱ་ཆེར་བསྐོར་ཏེ། སྨིན་གྲོལ་གྱི་ལམ་ལ་འགོད་པར་མཛད་པ་ནི་བླ་ན་མེད་པའི་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་འབྲས་བུ་མངོན་དུ་བྱེད་ཚུལ་དང་། མི་རྟག་སོགས་བཅུ་དྲུག་རྐྱང་པ་ཙམ་བསྒོམས་པས་ཉོན་མོངས་ཅན་གྱི་མི་ཤེས་པ་ཙམ་སྤངས་ཏེ་དགྲ་བཅོམ་པའི་གོ་འཕང་མངོན་དུ་བྱེད་པ་ནི་དམན་པའི་བྱང་ཆུབ་མངོན་དུ་བྱེད་ཚུལ་ཡིན་ནོ། ། མདོ་སྡེ་པའི་ལུགས་བརྗོད་ཟིན་ཏོ། ། ། །

第三、關於果的建立：如上〔道的所緣及道的所斷〕那樣，因為長時間的修習意樂、加行二圓滿而連根拔除兩種無知的種子，由具有斷的三種特性及具有證的三種特性之自利究竟的二善逝而有利他究竟的救度者，為所化的徒眾廣轉四諦法輪，即令安置〔有情〕於成熟解脫道，即：現證無上菩提果之理，以

[63] 對應印刷本頁碼 66，行碼 11。

及僅修習無常等十六〔行相〕僅斷除具染無知而現證阿羅漢果位之現證劣乘菩提之理。以上已說明經部宗之學說體系。

2.2. 說大乘宗義者的學說體系

གཉིས་པ་ཐེག་ཆེན་གྱི་གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བའི་ལུགས་བཤད་པ་ལ་མཚན་ཉིད་དང་། དབྱེ་བ་གཉིས།

第二、解釋說大乘宗義者的學說體系，定義及分類二者。

2.2.1. 定義

དང་པོ་ནི། ཕྱི་དོན་བདེན་གྲུབ་ཁས་མི་ལེན་པའི་ནང་པའི་གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བའི་གང་ཟག་དེ། ཐེག་ཆེན་〔0077〕[64] གྱི་གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བའི་འཇོག་བྱེད་དུ་རིགས་ཏེ། སེམས་ཙམ་པ་དང་རྣལ་འབྱོར་སྤྱོད་པའི་དབུ་མ་པ་གཉིས་ནི་ཐ་སྙད་དུའང་ཕྱི་དོན་ཁས་མི་ལེན། རང་རྒྱུད་པ་གཞན་རྣམས་དང་། ཐལ་འགྱུར་བ་གཉིས་ཕྱི་དོན་བདེན་གྲུབ་ཞལ་གྱིས་མི་བཞེས་པའི་ཕྱིར།

第一〔、定義〕：不承認外境實有之說內道宗義的那些補特伽羅，〔0077〕理應為說大乘宗義的能立（定義），因為唯識宗及瑜伽行中觀宗（即瑜伽行中觀自續派）二者，在名言中也不承許外境，其餘自續派（即經部行中觀自續派）及應成派二者皆不同意外境實有。

2.2.2. 分類

གཉིས་པ་ནི། ཐེག་ཆེན་གྱི་གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བའི་གང་ཟག་ལ་སེམས་ཙམ་པ་དང་དབུ་མ་པ་གཉིས་ལས། དང་པོ་ལ་མཚན་ཉིད་དང་། དབྱེ་བ། གྲུབ་མཐའི་འདོད་ཚུལ་ལོ། །

第二〔、分類〕：說大乘宗義的補特伽羅中〔分為〕唯識宗及中觀宗二者，

---

[64] 對應印刷本頁碼 68，行碼 6。

DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts 法鼓文理學院

第一（唯識宗）〔分三〕：定義、分類以及宗義的主張方式。

2.2.2.1. 唯識宗

དང་པོ་ནི། ཕྱི་དོན་མེད་པའི་བདེན་གྲུབ་ཁས་ལེན་པའི་ནང་པའི་གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བའི་གང་ཟག་དེ། རྣམ་རིག་པའི་མཚན་ཉིད་དོ། །
གཉིས་པ་དབྱེ་བ་ལ་རྣམ་བདེན་རྫུན་གཉིས་སུ་ཡོད་ལ། ཚུར་མཐོང་གི་རྒྱུད་ཀྱི་གཟུགས་འཛིན་དབང་པོའི་མངོན་སུམ་ལ་གཟུགས་རགས་པར་སྣང་བ་ནི་རྣམ་བདེན་རྫུན་གཉིས་རྩོད་པའི་གཞི་དང་། དེ་ལྟར་སྣང་བ་དེ་སྣང་བ་ལྟར་གྲུབ་མ་གྲུབ་ཏུ་འདོད་པའི་སྒོ་ནས་བདེན་རྫུན་གཉིས་སོ་སོར་འབྱེད་པ་ཡིན་ཏེ། རྣམ་བདེན་པ་དེ་ལྟར་སྣང་བ་〔དེ་སྣང་བ་〕[65] ལྟར་གྲུབ་པར་འདོད། རྣམ་རྫུན་པ་དེ་ལྟར་སྣང་བ་དེ་སྣང་བ་ལྟར་མ་གྲུབ་པར་འདོད་པའི་ཕྱིར་རོ། །

第一〔、唯識宗的定義〕：承許無外境之實有的說內道宗義的那些補特伽羅，是唯識宗的宗義。

第二、分類：有實相及假相二派，眼光短淺凡夫之相續中取色之根現前識中所顯現的粗色是實相及假相二派爭辯之處，以及從主張那樣的顯現是否如顯現般成立的觀點而去個別地區分實相及假相二派，因為實相派主張那樣的顯現如〔顯現〕般成立，假相派主張那樣的顯現不如顯現般成立。

法鼓文理學院
DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

ཡང་སེམས་ཙམ་པ་ལ་དབྱེ་ན་ལུང་གི་རྗེས་འབྲང་དང་། རིགས་པའི་རྗེས་འབྲང་གཉིས་ལས།

此外，在唯識宗中又分隨教行及隨理行二者。

དང་པོ་ནི་རྣམ་ཤེས་ཚོགས་བརྒྱད་ཁས་ལེན་པ་རྣམས་དང་། ཕྱི་མ་ནི་ཕྱོགས་གླང་ཡབ་སྲས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་སོ། ། འདི་ཐམས་ཅད་ཕྱི་དོན་ཞལ་གྱིས་མི་བཞེས་ཤིང་། ཁམས་གསུམ་པོ་སེམས་ཀྱི་བདག་ཉིད་ཙམ་དུ་སྨྲ་བས་སེམས་ཙམ་པ་དང་། རྣམ་རིག་པ་ཞེས་བརྗོད་པ་ཡིན་ལ། རྣལ་འབྱོར་བས་གཞིའི་སྒོ་ནས་ལམ་གྱི་སྤྱོད་པ་ཉམས་ལེན་གཏན་ལ་འབེབས་〔0078〕[66] པས་རྣལ་འབྱོར་སྤྱོད་པ་ཞེས་ཀྱང་བྱའོ། །

---

65 闕漏。

66 對應印刷本頁碼 69，行碼 17。

第一（指隨教行唯識宗）是承許八識，以及後者（指隨理行唯識宗）是〔承許六識的〕陳那師徒等。此一切皆不同意外境，因說三界的本質唯心所以稱為「唯識宗與唯表宗」，且瑜伽士由基的觀點去實修並抉擇道之修行〔0078〕，因此也名為「瑜伽行派」。

གསུམ་པ་ལ་གཞི། ལམ། འབྲས་བུ་གསུམ་ལས། གཞིའི་རྣམ་གཞག་ལ་ཡུལ་དང་། ཡུལ་ཅན་གཉིས།

第三〔、宗義的主張方式〕：分為基、道、果三種。

〔第一、〕基的建立：分為境與有境二者。

དང་པོ་ལ་ཤེས་བྱ་ཐམས་ཅད་ཀུན་བཏགས་དང་། གཞན་དབང་། ཡོངས་གྲུབ་གསུམ་དུ་འདུས་པར་འདོད་ཅིང་། ཀུན་བཏགས་བདེན་པར་མེད་པ་དང་། གཞན་དབང་དང་ཡོངས་གྲུབ་བདེན་གྲུབ་ཏུ་བཞེད་ལ། ཀུན་རྫོབ་བདེན་པས་བསྡུས་པའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀུན་བཏགས་དང་གཞན་དབང་གཉིས་སུ་འདུས་ཤིང་། དོན་དམ་བདེན་པ་དང་ཡོངས་གྲུབ་དོན་གཅིག་ཏུ་འདོད་ལ། ཆོས་ཀྱི་བདག་མེད་ཡོངས་གྲུབ་མཚན་ཉིད་པ་དང་། གང་ཟག་གི་བདག་མེད་ཀུན་བཏགས་ཡིན་པར་འདོད་དོ། །

第一〔、境〕：主張涵攝一切所知於遍計所執、依他起及圓成實三性中；主張遍計所執為無諦實，以及依他起及圓成實為諦實；主張涵攝世俗諦所攝的一切法於遍計所執及依他起二性中，而勝義諦與圓成實同義；而且主張法無我是符合定義的圓成實，而補特伽羅無我則是遍計的（非符合定義的）〔圓成實〕。

ཡུལ་ཅན་གྱི་རྣམ་གཞག་ནི་རྣམ་ཤེས་ཚོགས་བརྒྱད་ཁས་ལེན་པའི་དབང་དུ་བྱས་ན་ཀུན་གཞི་རྣམ་ཤེས་ནི་ངོ་བོ་མ་བསྒྲིབས་ལུང་མ་བསྟན་དུ་གྱུར་པའི་གཙོ་བོ་ཡིད་ཀྱི་རྣམ་པར་རིག་པ་བརྟན་པས་རབ་ཏུ་ཕྱེ་བ་ཞིག་ལ་འདོད་ལ། དེ་ཡང་དགྲ་བཅོམ་པའི་རྒྱུད་ལ་འང་ཡོད་པས་བསྒྲིབས་ལུང་མ་བསྟན་མ་ཡིན། དགེ་རྩ་ཆད་པའི་རྒྱུད་ལ་འང་ཡོད་པས་དགེ་བ་མིན། ཁམས་གོང་མ་བའི་རྒྱུད་ལ་འང་ཡོད་པས་མི་དགེ་བ་འང་མ་ཡིན་ནོ། ། ཉོན་ཡིད་ནི་དམིགས་པ་ཀུན་གཞི་ལ་དམིགས་ནས་རྣམ་པ་ངར་སེམས་པའི་རྣམ་པ་ཅན་ངོ་བོ་བསྒྲིབས་ལུང་མ་བསྟན་ཡིན་པ་ཞིག་ལ་འདོད་ལ། འཇུག་ཤེས་དྲུག་ནི་སྔ་མ་དང་འཇོག་ཚུལ་མཐུན་ཞིང་། འོན་ཀྱང་འདི་དག་གི་ལུགས་ལ་ཚུར་མཐོང་གི་རྒྱུད་ཀྱི་རང་རིག་མངོན་སུམ་དང་རྣལ་འབྱོར་མངོན་སུམ་གཉིས་མ་གཏོགས་གཞན་རྣམས་འཁྲུལ་པར་འདོད་ལ། དེ་ལྟ་ནའང་མངོན་སུམ་ལ་རྟོག་བྲལ་གྱིས་ཁྱབ་པ་ནི་ཁས་

〔0079〕[67] ལེན་ནོ། །

〔第二、〕有境的建立：關於承許八識的〔隨教行唯識宗〕觀點而言，主張〔第八〕阿賴耶識〔的〕體性是以無覆無記之堅固的意識心王所顯，而因它（指阿賴耶識）在阿羅漢之相續中存在所以不是有覆無記，在斷善根者（一闡提）之相續中也有因而非善，在上界眾生之相續中也有所以也不是不善。

主張染污意（第七末那識）為具有「在緣取阿賴耶識為所緣之後，執其（阿賴耶識）行相為我」之行相者，而其體性是有覆無記。

主張六轉識（指前六識）與一般的安立方式一致，但是在這些〔唯識的〕學說體系中，除了自證現前及瑜伽現前二者之外其他〔現前〕皆為錯亂，雖然如此，但是又承許現前必然是離分別（無分別）。〔0079〕

གཉིས་པ་ལམ་གྱི་རྣམ་གཞག་ལ་ཐེག་དམན་གྱི་ལམ་གྱི་རྣམ་གཞག་དང་། ཐེག་ཆེན་གྱི་ལམ་གྱི་རྣམ་གཞག་གཉིས་ལས། དང་པོ་ལ་ལམ་གྱི་དམིགས་པ་ནི་བདེན་བཞིའི་རྣམ་པ་མི་རྟག་སོགས་བཅུ་དྲུག་ཡིན་ལ། དེ་ལ་དམིགས་ནས་བསྐལ་པ་བརྒྱའི་བསོད་ནམས་ཀྱི་ཚོགས་དང་འབྲེལ་བར་ཉམས་སུ་བླངས་པས་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་དགྲ་བཅོམ་པའི་གོ་འཕང་དང་། དེ་འདྲའི་བསོད་ནམས་ཀྱི་ཚོགས་དང་མ་འབྲེལ་བར་གང་ཟག་གི་བདག་མེད་རྐྱང་པ་ཙམ་ཉམས་སུ་བླངས་པས་ཉན་ཐོས་ཀྱི་བྱང་ཆུབ་ཙམ་མངོན་དུ་བྱེད་ལ། ཉན་རང་གཉིས་ཀའི་བསྒོམ་བྱའི་བདག་མེད་དང་། སྤང་བྱའི་ཉོན་མོངས་ལ་ཁྱད་པར་ཅུང་ཟད་ཀྱང་མེད་པས་ཉན་རང་གཉིས་ཀ་ལ་ཞུགས་གནས་བརྒྱད་ཀྱི་རྣམ་གཞག་ཙམ་ཞིག་སྟོན་པར་བྱེད་ལ། དེ་ལྟ་ནའང་རང་རྒྱལ་ལ་དགེ་འདུན་ཉི་ཤུའི་རྣམ་གཞག་བྱར་མེད་དེ། གཟུགས་མེད་ཉེར་འགྲོའི་རང་རྒྱལ་གཞི་མ་གྲུབ་པའི་ཕྱིར་རོ། །

第二、道的建立：分為小乘道的建立及大乘道的建立。第一〔、小乘道的建立分三[68]〕，道的所緣是四諦的無常等十六行相，緣其（四諦的無常等十六行相）之後，與百劫的福德資糧連結而實修，因此〔現證〕獨覺阿羅漢的果位；以及不與如上〔百劫〕的福德資糧連結而僅實修補特伽羅無我，因此僅現證聲聞菩提，而由於聲聞獨覺二者所修之無我與所斷的煩惱絲毫沒有差別，所以針

---

[67] 對應印刷本頁碼 71，行碼 13。

[68] 道的所緣、道的所斷、道的自性。

DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts 法鼓文理學院

對聲聞獨覺二者僅說明八向住的建立，而雖然如此，但是對於獨覺不作二十僧伽的建立，因為沒有行無色之獨覺故。[69]

དེས་ན་སེམས་ཙམ་པའི་གནས་སྐབས་འདིར་བསྐལ་པ་བརྒྱར་བསོད་ནམས་ཀྱི་ཚོགས་ཀྱི་གོམས་པ་བསྒྲིང་མི་བསྒྲིང་དང་། འབྲས་བུ་མཆོག་དམན་གྱི་སྒོ་ནས་ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་སོ་སོར་འཇོག་པ་ཡིན་ནོ། །

因此，在此唯識宗之階段，是從福德資糧的串習有無達到百劫以及果優劣的觀點而個別安立聲聞及獨覺。

གཉིས་པ་ཐེག་ཆེན་གྱི་ལམ་གྱི་རྣམ་གཞག་ནི། དེའི་དམིགས་པ་ནི་གང་ཟག་རང་རྐྱ་ཐུབ་པའི་རྫས་ཡོད་ཀྱིས་སྟོང་པའི་གང་ཟག་གི་བདག་མེད་དང་། གཟུང་འཛིན་རྫས་གཞན་གྱིས་སྟོང་པ་དང་། ཀུན་བཏགས་རང་གི་མཚན་ཉིད་ཉིད་ཀྱིས་གྲུབ་པས་སྟོང་པའི་ཆོས་ཀྱི་བདག་མེད་རྣམས་ཡིན་ལ། དེ་རྣམས་ལ་དམིགས་ནས་བསྐལ་པ་གྲངས་མེད་གསུམ་གྱི་བསོད་ནམས་ཀྱི་ཚོགས་དང་འབྲེལ་བར་ཉམས་སུ་བླངས། ལམ་ལྔ་〔0080〕[70] ས་བཅུ་རིམ་གྱིས་བགྲོད་དེ་གང་ཟག་གི་བདག་ཏུ་འཛིན་པའི་ཉོན་སྒྲིབ་དང་། ཆོས་ཀྱི་བདག་ཏུ་འཛིན་པའི་ཤེས་སྒྲིབ་ཟད་པར་སྤངས་ཏེ། སྐུ་གསུམ་གྱི་བདག་ཉིད་ཅན་གྱི་བླ་ན་མེད་པའི་བྱང་ཆུབ་མངོན་དུ་བྱེད་ལ། ཐེག་པ་གསུམ་ག་ལ་ལམ་ལྔའི་རྣམ་གཞག་ཙམ་འདོད་ཅིང་། རིགས་པའི་རྗེས་འབྲང་གི་སེམས་ཙམ་པ་རྣམས་མ་གཏོགས་མཐར་ཐུག་ཐེག་པ་གསུམ་དུ་གྲུབ་པར་འདོད་པ་ཤ་སྟག་གོ །

第二、大乘之道的建立：它（大乘道）的所緣是補特伽羅自己能獨立之實質有空的補特伽羅無我，以及能取[71]所取[72]異質空及遍計所執性[73]自相成立空的法無我，緣他們（二無我[74]）之後，在與三大阿僧祇劫的福德資糧聯繫之下修習，五道〔0080〕十地依次地晉升，而盡斷補特伽羅我執的煩惱障及法我執的所知障之後，現證具三身體性之無上菩提；關於三乘僅主張五道的建立〔但十地

69 參考《現觀莊嚴論》之二十僧伽的說明。

70 對應印刷本頁碼 73，行碼 8。

71 即包含心、心所的認知。

72 即境。

73 此處遍計所執性指的是性相永斷的遍計所執性。

74 等於智慧資糧。

的建立不適用於聲獨二乘，僅適用於大乘〕，但除了隨理行唯識宗〔主張究竟一乘〕之外，〔其餘唯識宗〕都主張成立究竟三乘。

གསུམ་པ་འབྲས་བུའི་རྣམ་གཞག་ནི་ཤས་ཆེར་ལམ་གྱི་རྣམ་གཞག་གི་སྐབས་སུ་བརྗོད་ཟིན་ལ། མྱང་འདས་ལ་ལྷག་བཅས་མྱང་འདས་དང་། ལྷག་མེད་མྱང་འདས། མི་གནས་པའི་མྱང་འདས་ཏེ་གསུམ་དང་། སངས་རྒྱས་ཀྱི་སྐུ་ལ་ཆོས་སྐུ་ལོངས་སྐུ་སྤྲུལ་སྐུ་གསུམ་དང་། ཆོས་སྐུ་ལའང་སྤངས་པའི་བདག་ཉིད་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱི་སྐུ་དང་། རྟོགས་པའི་བདག་ཉིད་ཀྱི་ཡེ་ཤེས་ཆོས་ཀྱི་སྐུ་གཉིས་དང་། ལྷུན་གྱིས་གྲུབ་པ་དང་རྒྱུན་མི་འཆད་པའི་འཕྲིན་ལས་ཀྱི་རྣམ་གཞག་རྣམས་ཁས་ལེན་ནོ། །

第三、果的建立：大部分在道的建立的章節已說明；關於涅槃，〔承許〕有餘涅槃、無餘涅槃及無住涅槃三者；關於佛身，〔承許〕法身、報身及化身三者，在法身中又承許斷的體性(斷德圓滿)之自性身(佛的一切種智的空性[75])及證的體性（證德圓滿）之智慧法身（佛的一切種智[76]）二者；以及承許任運成就及相續不斷之事業的建立。

རྣམ་རིག་པའི་གྲུབ་མཐའི་འཇོག་ཚུལ་རྒྱས་པར་ཁོ་བོས་དྲང་ངེས་རྣམ་འབྱེད་ཀྱི་དཀའ་འགྲེལ་དུ་བཤད་ཟིན་ཏོ། ། སེམས་ཙམ་པའི་ལུགས་སོ། ། ། །

關於詳細的唯表宗宗義的安立方式，我（作者）已在《辨了不了義論難語釋》中解釋。以上已說明唯識宗之學說體系。

2.2.2.2. 中觀宗

གཉིས་པ་དབུ་མ་པའི་ལུགས་ལ་མཚན་ཉིད་དང་། དབྱེ་བ་གཉིས། དང་པོ་ནི། བདེན་གྲུབ་ཀྱི་ཆོས་རྡུལ་ཙམ་ཡང་མེད་པར་ཁས་ལེན་པའི་ཐེག་ཆེན་གྱི་གྲུབ་མཐའ་སྨྲ་བའི་གང་ཟག་དེ། དབུ་མ་པའི་མཚན་ཉིད། གཉིས་པ་དབྱེ་བ་ལ་རང་རྒྱུད་པ་དང་། ཐལ་འགྱུར་བ་གཉིས་ལས། དང་པོ་

75 屬於常法。

76 屬於無常法。

ལ་མཚན་ཉིད་དབྱེ་བ། གྲུབ་མཐའི་འདོད་ཚུལ་ལོ། །

第二、中觀宗的學說體系〔分二〕：定義及分類二者。

第一、〔定義〕：承許沒有絲毫實有法的說大乘宗義之補特伽羅，〔是〕中觀宗的定義。第二、分類：〔分為〕自續派及應成派二者，關於第一（自續派）〔分三〕：定義、分類及宗義的主張方式。

དང་པོ་ནི། རང་གི་མཚན་ཉིད་ཀྱིས་གྲུབ་པ་ཐ་སྙད་དུ་ཁས་ལེན་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པར་སྨྲ་བ་དེ། རང་རྒྱུད་པའི་མཚན་ཉིད། 〔0081〕[77] གཉིས་པ་དབྱེ་བ་ལ་ནལ་འབྱོར་སྤྱོད་པའི་དབུ་མ་པ་དང་། མདོ་སྡེ་སྤྱོད་པའི་དབུ་མ་པ་གཉིས། ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པར་སྨྲ་བ་རང་རྒྱུད་པ་གང་ཞིག་རང་རིག་ཁས་ལེན་པས་རབ་ཏུ་ཕྱེ་བ་དེ། དང་པོའི་མཚན་ཉིད། དེ་གང་ཞིག་ཕྱི་དོན་ཁས་ལེན་པས་རབ་ཏུ་ཕྱེ་བ་དེ། གཉིས་པའི་མཚན་ཉིད། མཚན་གཞི་ནི་ཞི་བ་འཚོ་རྗེས་འབྲང་དང་བཅས་པ་དང་པོའི་མཚན་གཞི་དང་། ལེགས་ལྡན་འབྱེད་རྗེས་འབྲང་དང་བཅས་པ་ཕྱི་མའི་མཚན་གཞི་ཡིན་ལ། དབྱེ་བའི་ཐ་སྙད་གཉིས་པ་འདི་རྗེ་ཡབ་སྲས་ཚང་མར་མི་བཞེད་ཀྱང་། བདག་གིས་ད་ལེན་སྔ་རབས་པ་དང་སྒོ་བསྟུན་པ་ཡིན་ནོ། །

第一、〔自續派的定義〕：承許於名言中〔諸法〕自相成立的說無〔實有的〕體性者，〔是〕自續派的定義。〔0081〕第二、〔自續派的〕分類：〔分為〕瑜伽行中觀〔自續〕及經部行中觀〔自續〕二派。凡是說無體性的自續派，並以承許自證分所顯者，即〔是〕第一（瑜伽行中觀自續派）之定義。凡是〔說無體性的自續派〕，並以承許外境所顯者，即〔是〕第二（經部行中觀自續派）之定義。關於事相[78]，寂護及其隨行者是第一（瑜伽行中觀自續派）的事相；清辨及其隨行者是後者（經部行中觀師）的事相；此分類的第二個名言雖然不被宗喀巴父子三尊所承認，但我是依據（與…一致）前人那邊〔的主張〕[79]。

[77] 對應印刷本頁碼 75，行碼 5。

[78] 即事例、實例，也就是代表人物。

[79] 可能是指比宗喀巴大師更早的其他宗派祖師所說。

གསུམ་པ་གྲུབ་མཐའི་འདོད་ཚུལ་ལ་ཞི་འཚོ་རྗེས་འབྲང་དང་བཅས་པའི་ལུགས། ལེགས་ལྡན་འབྱེད་རྗེས་འབྲང་དང་བཅས་པའི་ལུགས་སོ། ། དང་པོ་ལ། གཞི་ལམ་འབྲས་བུ་གསུམ་ལས། དང་པོ་ལ་དོན་དམ་བདེན་པ་དང་། ཀུན་རྫོབ་བདེན་པ་གཉིས་ལས། རང་མངོན་སུམ་དུ་རྟོགས་པའི་མངོན་སུམ་གྱི་ཚད་མས་རང་ཉིད་གཉིས་སྣང་ནུབ་པའི་ཚུལ་གྱིས་རྟོགས་པར་བྱ་བ། དང་པོའི་མཚན་ཉིད་དང་། དེས་རང་ཉིད་གཉིས་སྣང་དང་བཅས་པའི་ཚུལ་གྱིས་རྟོགས་པར་བྱ་བ། གཉིས་པའི་མཚན་ཉིད་ཡིན་ལ། བུམ་པ་བདེན་སྟོང་ལྟ་བུ་དང་པོའི་མཚན་གཞི་དང་། བུམ་པ་ལྟ་བུ་གཉིས་པའི་མཚན་གཞི་ཡིན་ནོ། །

第三、〔自續派〕宗義的主張方式：〔是〕寂護及其隨行者（也就是瑜伽行中觀自續派）的學說體系，〔以及〕清辨及其隨行者（也就是經部行中觀師）的學說體系。第一（瑜伽行中觀自續派的學說體系），分基、道、果三者。第一、〔關於基的建立，分境與有境[80]，其中境又〕分勝義諦及世俗諦二者；透過現觀自己之現量，以二顯[81]消失的方式所證悟的自己本身[82]，即〔是〕第一（勝義諦）的定義；透過其（指現觀自己之現量），以帶有二顯的方式所證悟的自己本身，即是第二（世俗諦）的定義。如瓶諦實空（即瓶的空性）〔是〕第一（勝義諦）的事相；如瓶是第二（世俗諦）的事相。

法鼓文理學院
DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

དོན་དམ་བདེན་པ་ལ་རྒྱས་པར་ཕྱེ་ན་སྟོང་ཉིད་བཅུ་དྲུག་དང་། བསྡུ་ན་སྟོང་ཉིད་བཞིར་ཡོད་ཅིང་། ཀུན་རྫོབ་བདེན་པ་ལ་དབྱེ་ན་ཡང་དག་ཀུན་རྫོབ་དང་། ལོག་པའི་ཀུན་རྫོབ་གཉིས་ལས་དང་པོ་ནི། ཆུ་ལྟ་བུ་དང་། གཉིས་པ་ནི་སྨིག་སྒྱུའི་ཆུ་ལྟ་བུའོ། ། 〔0082〕[83] འདི་ཙམ་ཞིག་ནི་ལེགས་ལྡན་རྗེས་འབྲང་དང་བཅས་པས་ཀྱང་ཞལ་གྱིས་བཞེས་སོ། །

ཡུལ་ཅན་ལ་མངོན་རྗེས་གཉིས་ལས། མངོན་སུམ་ལ་དབང་མངོན་ཡིད་མངོན་རང་རིག་མངོན་སུམ་རྣལ་འབྱོར་མངོན་སུམ་སྟེ་བཞིར་ཡོད་ལ། ཕྱི་རོལ་གྱི་དོན་ཁས་མི་ལེན་པས་སྔོན་འཛིན་མངོན་སུམ་དང་། སྔོན་པོ་ལྟ་བུ་རྫས་གཞན་མ་ཡིན་པར་བཞེད་ཅིང་། བདེན་གྲུབ་ཁས་མི་ལེན་ཀྱང་རང་གི་མཚན་ཉིད་ཀྱིས་གྲུབ་པ་ཐ་སྙད་དུ་ཞལ་གྱིས་བཞེས་སོ། །

---

80 《宗義寶鬘》中有此科判。

81 指主客二元

82 自己指的是「勝義諦」，是在下定義的時候用的代詞。

83 對應印刷本頁碼 76，行碼 17。

若要詳細地區分勝義諦，有十六種空性，或攝為四種空性[84]；若區分世俗諦則分正世俗和倒世俗，第一（正世俗）〔的事相〕如水及第二（倒世俗）〔的事相〕如陽焰（海市蜃樓）水。〔0082〕僅此〔前述內容（從二諦的定義至陽焰水）〕清辨及其隨行者也同意。

關於有境，分現前知及比度知二者。關於現前知，有根現前知、意現前知、自證現前知及瑜伽現前知四者；因為不承認外境，所以主張譬如執藍色的現前知和藍色非異質，而且雖然不承認〔一切法〕實有但主張〔一切法〕於名言中自相成立。

གཉིས་པ་ལམ་གྱི་རྣམ་གཞག་ལ་གང་ཟག་གི་བདག་མེད་རྟོགས་པ་ཉན་ཐོས་ཀྱི་ལམ་དང་། གཟུང་འཛིན་རྫས་གཞན་གྱིས་སྟོང་པར་རྟོགས་པ་རང་རྒྱལ་གྱི་ལམ། ཆོས་ཐམས་ཅད་བདེན་སྟོང་དུ་རྟོགས་པ་ཐེག་ཆེན་གྱི་ལམ་གྱི་རྟོགས་རིགས་ཡིན་ལ། ཉན་རང་གི་ལམ་དང་ཐེག་ཆེན་གྱི་ལམ་གསུམ་ལ་ཚོགས་ལམ་སོགས་ལྔ་ལྔར་ཕྱེ་བས་ལམ་ལྔ་གསུམ་བཅོ་ལྔའོ། །ལམ་གྱི་སྤང་བྱ་ལ་ཉོན་སྒྲིབ་དང་། ཤེས་སྒྲིབ་གཉིས་ལས། གང་ཟག་གི་བདག་འཛིན་ལ་ཉོན་སྒྲིབ་ཀྱིས་ཁྱབ་པ་དང་། ཆོས་ཀྱི་བདག་འཛིན་ལ་ཤེས་སྒྲིབ་ཀྱིས་ཁྱབ་པར་འདོད་ཅིང་། ཤེས་སྒྲིབ་ལ་ཡང་གཟུང་བ་ཕྱི་རོལ་ཏུ་འཛིན་པ་ལྟ་བུ་ཤེས་སྒྲིབ་རགས་པ་དང་། ཕུང་སོགས་ཀྱི་ཆོས་ལ་བདེན་གྲུབ་ཏུ་འཛིན་པ་ལྟ་བུ་ཤེས་སྒྲིབ་ཕྲ་མོ་གཉིས་སུ་འདོད་དོ། །

第二、（瑜伽行中觀自續派）關於道的建立〔分三〕：

〔一、道的所緣及自性，〕了解補特伽羅無我〔是〕聲聞之道〔的證悟種類〕，了解能取所取異質空〔是〕獨覺之道〔的證悟種類〕，以及了解一切法諦實空是大乘之道的證悟種類；而聲聞、獨覺及大乘三道各分資糧等五道，因此三乘共有十五道。關於〔二、〕道的所斷，分煩惱及所知二障，其中〔瑜伽行中觀自續派〕主張補特伽羅我執必然是煩惱障，而法我執必然是所知障；而且主張所知障又分如執外所取[85]之粗品所知障，以及如執蘊等法為諦實成立之細

[84] 《入中論善顯密意疏》卷 13：「如是廣宣說，十六空性[A1]已，復略說為四，亦許是大乘。」(CBETA 2021.Q2, B09, no. 44, p. 699a24)[A1]：已【CB】，巳【補編】

[85] 「外所取」即外境，「執外所取」即執所取能取異質的分別心，也就是粗品法我執，也就是粗品所知障。

品所知障二者。

གསུམ་པ་འབྲས་བུའི་རྣམ་གཞག་ལ། རང་རྒྱལ་ལ་ཞུགས་གནས་བརྒྱད་ཀྱི་རྣམ་གཞག་མི་རྩི་ཞིང་། ཉན་ཐོས་ལ་རྩི་ལ། མྱང་འདས་ལ་ལྷག་བཅས་ལྷག་མེད་མི་གནས་པའི་མྱང་འདས་གསུམ་དང་། སངས་རྒྱས་ཀྱི་སྐུ་ལ་བཞིར་གྲངས་ངེས་པར་འདོད་ལ། འཕགས་སེང་གཉིས་ཀྱང་སྐུའི་བསྟན་ཚུལ་ལ་རྩོད་ཀྱི་〔0083〕[86] གྲངས་ངེས་ལ་མི་རྩོད་དོ། །

第三、（瑜伽行中觀自續派）關於果的建立：獨覺不計八向住的建立，[87] 但〔八向住的建立〕適用於聲聞。主張涅槃分有餘、無餘及無住涅槃三者，以及確定佛身數量為四；雖然聖解脫軍和獅子賢二師對於佛身的教法有爭論但對於佛身的數目確定〔為四〕〔0083〕沒有爭論。

གཉིས་པ་ལེགས་ལྡན་རྗེས་འབྲང་དང་བཅས་པའི་ལུགས་ལ་གཞི་ལམ་འབྲས་གསུམ་ལས། གཞི་བདེན་པ་གཉིས་ཀྱི་འཇོག་ཚུལ་ནི་བཤད་ཟིན་ལ། ཕྱི་དོན་ཞལ་གྱིས་བཞེས་ཤིང་། རང་རིག་ཞལ་གྱིས་མི་བཞེས་པ་ཙམ་མོ། །གཉིས་པ་ལམ་གྱི་ཁྱད་པར་ལ་ཉན་རང་ལ་ཆོས་ཀྱི་བདག་མེད་རྟོགས་པ་མེད་པར་བཞེད་ཅིང་། གཟུང་འཛིན་རྫས་གཞན་གྱིས་སྟོང་པར་རྟོགས་པའི་ལམ་ཞལ་གྱིས་མི་བཞེས་ལ། གཞན་རྣམས་ནི་སྔ་མ་དང་འདྲའོ། །

第二、關於清辨及其隨行者（也就是經部行中觀師）的學說體系分基、道、果三者。

其中，〔第一、關於〕基—即二諦—的安立方式說明如前。〔此派與瑜伽行中觀自續派的差別〕僅在於承認外境，但不承認自證分。

第二、關於〔此派與瑜伽行中觀自續派之〕道的區別：〔此派〕承許聲聞、獨覺沒有了解法無我，也不承許證悟能取所取異質空之道，其餘與前述〔瑜伽行中觀自續派之道的建立〕相似。

---

[86] 對應印刷本頁碼 78，行碼 12。

[87] 因獨覺是斷粗品所知障，而非斷煩惱障。而八向住是依斷煩惱障而建立。

གསུམ་པ་འབྲས་བུའི་རྣམ་གཞག་ལ། འདི་པའི་ལུགས་ལ་ཉན་རང་གཉིས་སྤང་བྱའི་སྒྲིབ་པ་དང་། རྟོགས་བྱའི་བདག་མེད་ལ་ཕྲ་རགས་མེད་པས་ཞུགས་གནས་ཀྱི་རྣམ་གཞག་ཀྱང་གཉིས་ཀ་ལ་བྱེད་དོ། ལུགས་གཉིས་པོ་འདི་གཞན་གྱི་འདོད་པ་འགོག་པ་དང་རང་གི་འདོད་པ་བསྒྲུབ་པ་ལ་ཚུལ་གསུམ་རང་གི་མཚན་ཉིད་ཀྱིས་གྲུབ་པའི་རང་རྒྱུད་ཞལ་གྱིས་བཞེས་པས་རང་རྒྱུད་པ་ཞེས་བྱའོ། ། རང་རྒྱུད་པའི་རྣམ་གཞག་བརྗོད་ཟིན་ཏོ། ། ། །

第三、關於果的建立：在此派的學說體系中，聲聞、獨覺二者在所斷的障礙及所證的無我方面沒有粗細之分[88]，因此，對於〔聲聞、獨覺〕二類行者而言，皆立〔八〕向住。此二學說體系在駁斥他宗的主張及證成自己的主張兩方面，承許三相[89]自相成立的自續（因），因此稱「自續派」。以上已說明自續派的建立。

གཉིས་པ་ཐལ་འགྱུར་བ་ལ་མཚན་ཉིད་དང་། གྲུབ་མཐའི་འདོད་ཚུལ་ལོ། །

第二、應成派的定義及主張方式。

法鼓文理學院
DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

དང་པོ་ནི། རང་གི་མཚན་ཉིད་ཀྱིས་གྲུབ་པ་ཐ་སྙད་དུའང་ཞལ་གྱིས་མི་བཞེས་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པར་སྨྲ་བ[90]་དེ། ཐལ་འགྱུར་བའི་མཚན་ཉིད་དོ། །

第一、〔定義：不僅在勝義中不承許自相成立，〕即使在名言中也不承許自

---

[88] 「所斷的障礙」即煩惱障，「所證的無我」即補特伽羅無我。

[89] 指因三式：宗法式（遍是宗法性）、隨遍式（同品定有性）及遣遍式（異品遍無性）。其中，宗法式是指「有法是因」（例如聲音是所作性）或「有法有因」（例如有煙的山中有煙）。隨遍式是指「若是因則是所立法」（例如若是所作性則是無常）或「若有因則有所立法」（例如若有煙則有火）。遣遍式是指「若非所立法則非因」（例如若非無常則非所作性）或「若無所立法則無因」（例如若無火則無煙）。第一個宗因喻三支論式的例子：（宗之有法）聲音有法，（宗之所立法）是無常，（因）所作性故，（喻）例如瓶。第二個宗因喻三支論式的例子：（宗之有法）有煙的山中有法，（宗之所立法）有火，（因）有煙故，（喻）例如灶。凡是符合因三式的因者即是正因。

[90] 適用於自續派及應成派，即「中觀宗」。

相成立的說無〔實有的〕體性者，其為應成派的定義。[91]

མཚན་གཞི་ནི་སངས་རྒྱས་བསྐྱངས་རྗེས་འབྲང་དང་བཅས་པ་ཡིན་ལ། འཕགས་པ་ཡབ་སྲས་དོན་ལ་ཐ(ལ)་འགྱུར་བ་ཡིན་ཞིང་། ཐལ་རང་གཉིས་ཀའི་སྤྱི་དཔོན་ཡིན་ལ། སྔ་རབས་པ་རྣམས་ཀྱིས་གཞུང་ཕྱི་མོའི་དབུ་མ་པ་ཞེས་ཀྱང་བཏགས་སོ། །

〔應成派的〕事相即是佛護及其隨行者，而聖父子（指龍樹與提婆）[92] 事實上是應成派，是應成、自續二派的總的代表，諸先賢也稱之為「根本中觀師」。

〔0084〕[93]གཉིས་པ་གྲུབ་མཐའི་འདོད་ཚུལ་ལ། གཞི་ལམ་འབྲས་བུ་གསུམ་ལས།

〔0084〕第二、宗義的主張方式分三：基、道、果。

DILA 法鼓文理學院 Dharma Drum Institute of Liberal Arts

གཞི་ལ་བདེན་པ་གཉིས་ལས། རིགས་ཤེས་ཚད་མ་གང་ལ[94] མཐར་ཐུག་དཔྱོད་པའི་རིགས་ཤེས་སུ་སོང་བ།[95] དོན་དམ་བདེན་པའི་མཚན་ཉིད། ཐ་སྙད་པའི་ཚད་མ་གང་ལ་ཐ་སྙད་པའི་ཚད་མར་སོང་བ། ཀུན་རྫོབ་བདེན་པའི་མཚན་ཉིད། དང་པོ་ལ་རྒྱས་པར་ཕྱེ་ན་སྟོང་ཉིད་བཅུ་དྲུག །འབྲིང་དུ་སྟོང་ཉིད་བཞི། ཤིན་ཏུ་བསྡུས་ན་བདག་མེད་གཉིས་རྣམས་སོ། །

〔第一、〕基〔的建立〕：二諦當中，①理智量對於某〔對境〕而言已成為觀察究竟之理智〔量〕，〔其中的某對境即為〕勝義諦的定義；②名言量[96] 對於某〔對境〕而言已成為名言量，〔其中的某對境即為〕世俗諦的定義。對於第一（勝義諦）若詳細區分，則為十六種空性；中等〔區分〕則為四種空性，若略

[91] 月稱《入中論》VI.38c：「二諦俱無自性故。」

[92] 龍樹與提婆被稱為根本中觀師，自續及應成是其後的分派。

[93] 對應印刷本頁碼 80，行碼 6。

[94] 相當於《宗義寶鬘》中的 p.46 第 2 行 rang nyid la。

[95] 此表達是涵蓋佛智（如所有智與盡所有智當中的如所有智）在內，如所有智即主要了解勝義諦之智（但其也能了解世俗諦），盡所有智即主要了解世俗諦之智（但其也能了解勝義諦）。此中的 gang（勝義諦） la，是為了涵蓋如所有智而排除盡所有智。

[96] 世俗的認知。

攝即二無我。

ཀུན་རྫོབ་བདེན་པ་ལ། ཐལ་འགྱུར་བ་རང་ལུགས་ལ་ཡང་ལོག་གི་དབྱེ་བ་མི་བྱེད་ཅིང་། འཇིག་རྟེན་གྱི་ཤེས་ངོ་ལ་ལྟོས་ནས་ཡུལ་དང་ཡུལ་ཅན་གཉིས་ཀ་ལ་ཡང་ལོག་གཉིས་སུ་བྱེད་ལ། དེ་ཡང་འཕྲལ་གྱི་འཁྲུལ་རྒྱུས་མ་བསྣད་པའི་དབང་པོ་དྲུག་ཡུལ་དང་བཅས་པ་ནི་ཡུལ་ཅན་དང་། ཡུལ་ཡང་དག་པ་ཡིན་ལ། འཕྲལ་གྱི་འཁྲུལ་རྒྱུས་བསྣད་པའི་དབང་པོ་དྲུག་ཡུལ་དང་བཅས་པ་ནི་ཡུལ་ཅན་དང་ཡུལ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཡིན་ཞིང་། ཀུན་རྫོབ་བདེན་པ་ལ་ཐལ་འགྱུར་བ་རང་ལུགས་ལ་ཡང་ལོག་གི་དབྱེ་བ་མི་བྱེད་པ་ཡང་། རང་གི་མཚན་ཉིད་ཀྱིས་གྲུབ་པ་ཁས་མི་ལེན་པ་ལ་ཐུག་ལ། དེའི་ཕྱིར་ཐལ་འགྱུར་བ་ལ་རང་རྒྱུད་པ་དང་སེམས་ཙམ་པ་སོགས་དང་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་ཁྱད་པར་མང་དུ་ཡོད་དོ། །

རང་གི་མཚན་ཉིད་ཀྱིས་གྲུབ་པ་ཁས་མི་ལེན་པའི་ཁྱད་པར། རང་རྒྱུད་དང་རང་རིག་ཁས་མི་ལེན་པའི་ཁྱད་པར། ཀུན་གཞི་ཁས་མི་ལེན་ཞིང་ཕྱི་དོན་ཁས་ལེན་པའི་ཁྱད་པར། བདེན་འཛིན་ཉོན་སྒྲིབ་ཏུ་འདོད་ཅིང་བདག་མེད་གཉིས་ལ་ཕྲ་རགས་མི་འབྱེད་པའི་ཁྱད་པར། འགོག་བདེན་དོན་དམ་བདེན་〔 0085 〕[97] པར་འདོད་ཅིང་ཉན་རང་འཕགས་པ་ལ་ཆོས་ཀྱི་བདག་མེད་རྟོགས་པས་ཁྱབ་པར་ཁས་ལེན་པའི་ཁྱད་པར། སོ་སྐྱེའི་ཤེས་པ་ཐམས་ཅད་འཁྲུལ་ཤེས་སུ་འདོད་ཅིང་བཅད་ཤེས་ཚད་མར་འདོད་པའི་ཁྱད་པར། ཡིད་མངོན་དང་རྟོག་པའི་གཞི་མཐུན་འདོད་ཅིང་ཕྲ་བའི་མི་རྟག་པ་མངོན་སུམ་དུ་རྟོགས་པ་སོ་སྐྱེ་ལ་ཡོད་པའི་ཁྱད་པར། དུས་གསུམ་དངོས་པོར་འདོད་ཅིང་རགས་པའི་མི་རྟག་སོགས་བཅུ་དྲུག་རྟོགས་པ་ཙམ་གྱིས་ཐེག་པ་གསུམ་གང་རུང་གི་སྦྱོར་ལམ་ཙམ་དུའང་བགྲོད་པར་མི་ནུས་པར་འདོད་པ་སོགས་མཐའ་ཡས་པ་ཞིག་ཡོད་དོ། །

法鼓文理學院
DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

關於世俗諦，應成派自宗中不做正、倒的區別，但觀待世間的認知方面而將境與有境各分正、倒二者。此外，〔分〕不被暫時的錯亂因所沾染[98]之六根及其對境，〔依序〕即是正有境及正對境；但被暫時的錯亂因所沾染之六根及其對境，〔依序〕即是倒有境及倒對境；關於世俗諦，應成派自宗中不做正、倒的區分，也跟〔應成派〕不承許自相成立有關。[99]因此，對於應成派而言，有許多和

---

[97] 對應印刷本頁碼 81，行碼 17。

[98] 不被暫時的錯亂因所沾染，暫時的錯亂因例如把雪山看成藍色，有黃疸病之患者所見皆呈黃色，或坐在移動的車子中看兩旁街道正在向後離開等。

[99] 討論：為什麼世俗諦不區分正、倒，會跟應成派不承許自相成立有關？主要理由為自相成立只是一種錯亂的顯現，實際上一切現象都不是自相成立。所以對於佛以外的一切聖者及凡夫而言，所見的世俗諦皆有錯亂，所以應成派對於世俗諦不區分正倒。（詳見《入中論》VI.23, 28）

自續派、唯識宗等不共的差異。

不承許自相成立的差別；不承許自續和自證分的差別；不承許阿賴耶識但承許外境的差別；主張實執為煩惱障[100]但對於二無我不做粗細的區別〔而只是所依的差別〕[101]；主張滅諦為勝義諦，〔0085〕但承許〔不僅大乘聖者了解法無我，連〕聲聞和獨覺二類聖者必然都了解法無我的差別[102]；主張異生的一切認知皆為錯亂知，且主張再決知為量[103]的差別；主張意現前及分別心有交集[104]，而且凡夫中有現觀細微無常〔的瑜伽〕的〔不同於下部宗義主張的〕差別；主張三時〔皆〕為事物（即有為法或無常法），而且有「僅透過了解粗分的無常等十六行相，連三乘的任何一個加行道都無法達到」等等無邊的主張。

གཉིས་པ་ལམ་གྱི་རྣམ་གཞག་ལ། ལམ་གྱི་དམིགས་པ་ནི་གང་ཟག་རང་བཞིན་གྱིས་མེད་པའི་གང་ཟག་གི་བདག་མེད་དང་། ཕུང་སོགས་ཀྱི་ཆོས་རང་བཞིན་གྱིས་མེད་པའི་ཆོས་ཀྱི་བདག་མེད་གཉིས་ཡིན་ཞིང་། ཐེག་པ་གསུམ་གའི་ལམ་གྱིས་དེ་ལ་དམིགས་ནས་སྒོམ་པ་ཡིན་ལ། ཚོགས་ལམ་སོགས་ལམ་ལྔ་དང་། ཐེག་ཆེན་ལ་ས་བཅུའི་རྣམ་གཞག་ཀྱང་མདོ་སྡེ་ས་བཅུ་པ་སོགས་ལ་བརྟེན་ནས་བྱེད་ཅིང་། ཉན་རང་གཉིས་ཀྱི་ལམ་གྱི་སྤང་བྱའི་གཙོ་བོ་ནི། ཆོས་དང་གང་ཟག་རང་གི་མཚན་ཉིད་ཀྱིས་གྲུབ་པར་འཛིན་པའི་བདག་འཛིན་གཉིས་ཡིན་ལ། ཐེག་པ་ཆེན་པོའི་ལམ་གྱི་སྤང་བྱའི་གཙོ་བ་ནི། གཉིས་སྣང་འཁྲུལ་པ་བག་ཆགས་དང་བཅས་པ་ཡིན་ནོ། །

第二、道的建立：道之所緣即補特伽羅無自性之補特伽羅無我，以及蘊等法無自性之法無我二者；即是透過三乘道緣彼（前述二無我）之後修習，資糧等五道及大乘十地是依《十地經》等而建立。聲聞、獨覺二乘道的主要所斷，

---

100 自續派認為補特伽羅我執是煩惱障，而實執是所知障，但應成派認為實執只是煩惱障，而實執的習氣才是所知障。

101 自續以下二無我並非所依的差別，而是所破之我的粗細差別，換言之，補特伽羅無我（自己能獨立之實質有）為粗，法無我（實有）為細。

102 1.自續以下主張，聲聞獨覺二類聖者只了解補特伽羅無我，而不了解法無我。參月稱《入中論》I.5b :「彼至遠行慧亦勝」的自釋。《入中論善顯密意疏》卷 2：「由此可知，二乘亦知法無自性。」(CBETA 2021.Q2, B09, no. 44, p. 629a6)

2. CTT, vol. 60, p.615 ཟླ་བ་གྲགས་པ, 。

103 可參閱宗義寶鬘 p. 46 倒數第 2 行。

104 參考宗義寶鬘 pp. 46 最後一行-47 第一行; 參考 CTA(cutting through appearances) part Ⅱ, p. 310 第 18 行。

即是執法及補特伽羅為自相成立（即自性或實有）的二我執（煩惱障）；大乘道的主要所斷則是〔不只是斷二我執，還要斷〕二顯錯亂連同其習氣（所知障）。

ཉོན་སྒྲིབ་ཟད་པར་མ་སྤངས་པར་ཤེས་སྒྲིབ་སྤོང་བའི་འགོ་མི་རྩོམ་ལ། ཤེས་སྒྲིབ་སྤོང་བའི་འགོ་ས་བརྒྱད་པ་ནས་རྩོམ་པ་ཡིན་ཞིང་། དམན་ལམ་སྔོན་དུ་མ་སོང་བའི་བྱང་སེམས་རྣམས་ཀྱིས་ས་བརྒྱད་པ་ཐོབ་པ་ན་ཉོན་སྒྲིབ་ཟད་པར་སྤངས་པའི་སྤངས་〔0086〕པ་ཐོབ་པར་འདོད་ལ། རང་རྒྱུད་པ་རྣམས་ནི་སྒྲིབ་པ་གཉིས་དུས་མཉམ་དུ་སྤོང་བར་འདོད་དོ། །

〔應成派〕主張：若未盡斷煩惱障，則無法開始斷除所知障，且是從第八地開始斷所知障，先前未入二乘道之菩薩（即從一開始就進入大乘之菩薩）當他證得第八地時，則同時證得盡斷煩惱障之斷〔德〕〔0086〕；然而自續派諸師主張二障同時斷除。

ཐལ་འགྱུར་པ་རྣམས་ཀྱི་ཁྱད་ཆོས་ཀྱི་གཙོ་བོ་ནི་རང་བཞིན་སྟོང་པ་རྟེན་འབྲེལ་གྱི་དོན་དུ་མཐོང་བའི་སྒོ་ནས་རང་གི་མཚན་ཉིད་ཀྱིས་གྲུབ་པ་རྡུལ་ཙམ་ཡང་མེད་ཅིང་། ཐ་སྙད་ཀྱི་རྣམ་གཞག་ཐམས་ཅད་མིང་རྐྱང་བཏགས་ཡོད་ཙམ་ལ། གཞན་ངོ་ཙམ་མ་ཡིན་པར་བསྙོན་མེད་དུ་འཇོག་ཤེས་པ་དེ་ཉིད་ཡིན་ནོ། །

འོ་ན། ཕྱག་རྒྱ་ཆེན་པོ་ཞེས་གྲགས་པ་འདི་ཉིད་ཀྱི་ལྟ་བའི་ཚུལ་གང་ཡིན་སྙམ་ན། འདི་ནི་ལྷན་སྐྱེས་ཀྱི་བདེ་བ་ཆེན་པོས་སྟོང་ཉིད་ཕྲ་མོ་རྟོགས་པའི་ལམ་ནི་ཕྱག་རྒྱ་ཆེན་པོའི་ངོ་བོ་དང་། དེ་ལ་ལྷན་སྐྱེས་ཀྱི་བདེ་བས་སྟོང་ཉིད་དོན་སྤྱིའི་ཚུལ་གྱིས་རྟོགས་པའི་ཕྱག་རྒྱ་ཆེན་པོ་དཔེའི་ལྷན་ཅིག་སྐྱེས་པ་དང་། མངོན་སུམ་དུ་རྟོགས་པའི་དོན་གྱི་ལྷན་ཅིག་སྐྱེས་པ་གཉིས་སུ་ཡོད་ལ། དེ་འདྲའི་བདེ་སྟོང་གི་ཡེ་ཤེས་ཀྱིས་ཡུལ་སྣང་ཐམས་ཅད་ལ་རྒྱས་འདེབས་པས་ཕྱག་རྒྱ་ཆེན་པོ་ཞེས་བྱའོ། །

應成派諸〔宗義學說〕的主要特點，是他們知道無可辯駁地建立①從觀見自性空為緣起義的觀點而言絲毫沒有自相成立，②世俗的一切建立僅是唯名施設而有；而②非僅是針對〔無明的〕他人而說的。[105]

若心想「那麼，此眾所皆知的『大手印』本身是什麼見解之理」？[106] 對此〔的回答如下：〕以俱生大樂了解細微空性之道〔為〕大手印之本質，其中有二：①透過俱生大樂以義共相（空性的意象）的方式了解空性的喻俱生大手印，以及〔②透過俱生大樂〕現觀〔空性〕的義俱生大手印。透過上述的樂空

105 對應宗義寶鬘 p.49 倒數第 6。

106 此處提及「大手印」，可討論格魯派早期宗義受到其他教派之影響。接著討論有沒有受到印度宗義書的影響。此書與法幢宗義建立的關係。

之智來印證一切顯現的境，因此名為「大手印」。

ལྟ་བའི་ཡུལ་གྱི་བདག་མེད་གཏན་ལ་འབེབས་ལུགས་ཀྱང་ཐལ་འགྱུར་བ་བཞེད་པ་བཞིན་ཡིན་ཏེ། རྗེ་བཙུན་མི་ལས། དོན་དམ་བདེན་པའི་དབང་དུ་ནི། ། བགེགས་ལས་སངས་རྒྱས་ཉིད་ཀྱང་མེད། ། ཅེས་དོན་དམ་པར་གྲུབ་པའི་ཆོས་རྡུལ་ཙམ་ཡང་མེད་པ་དང་། ། ཁྱེད་བློ་དམན་རྣམས་ཀྱི་བསམ་ངོ་དང་། ། བསྟུན་ནས་སངས་རྒྱས་ཀུན་མཁྱེན་གྱིས། ། ཐམས་ཅད་ཡོད་ཅེས་གསུངས་པ་ཡིན། ། ཞེས་ཐ་སྙད་ཚད་གྲུབ་ཏུ་འཇོག་པའི་ཚུལ་ཆེས་གསལ་བར་གསུངས་སོ། ། དེང་སང་གི་ཕྱག་རྒྱ་བ་དག་ནི་ཐལ་རང་གང་གི་ཁོངས་སུ་གཏོགས་ཁོ་བོས་མ་ཤེས་སོ། །

抉擇見解之無我境之理也是如應成派主張，密勒日巴尊者的「勝義諦之勢力中，由魔至佛皆不存」，〔非常清楚地說明〕絲毫也沒有勝義中成立之法；而且說：「根據你們這些劣慧者的想法，佛遍智宣說有一切〔法〕。」非常清楚地說明建立名言量成立〔一切法〕之理。我不知道現今的這些修大手印者是屬於應成派或自續派的哪一個。

གསུམ་པ་འབྲས་བུའི་རྣམ་གཞག་ལ་ཉན་རང་གཉིས་ལ་ཞུགས་གནས་བརྒྱད། ཐེག་ཆེན་ལ་སྐུ་གསུམ་འཕྲིན་ལས་དང་བཅས་པའི་རྣམ་གཞག་ལེགས་པར་བྱེད་པ་ཡིན་នོ། ། གཞན་གྱི་དམ་བཅའ་འགོག་པ་ན་རང་རྒྱུད་ཀྱི་གཏན་ཚིགས་ཞལ་གྱིས་མི་བཞེས་པར། འགལ་བརྗོད་ཀྱི་ཐལ་འགྱུར་གྱི་སྒོ་ནས་གཙོ་བོར་བྱེད་པས་ཐལ་འགྱུར་བ་ཞེས་བྱའོ། །

第三、果的建立：由於〔此派〕對於聲聞及獨覺二乘〔善加建立〕八向住，以及對於大乘善加建立三身及其事業。當〔此派〕駁斥其他宗派的主張時，不承認自續因，而以說明相違之應成論式的觀點為主，因此被稱為「應成派」。

ཐལ་འགྱུར་བའི་ལུགས་ཕྱོགས་ཙམ་བརྗོད་ཟིན་ནོ། ། ཞེས་རང་གཞན་གྱི་གྲུབ་པའི་མཐའི་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་འབྱེད་པ་ལ་བློ་གྲོས་ཀྱི་སྤོབས་པ་དགེ་བ་ཅན་དགེ་འདུན་རྒྱ་མཚོ་དཔལ་བཟང་པོས་སློབ་དཔོན་ཆེན་པོ་པདྨ་སཾ་བྷ་ཝ་དང་། འཇིག་རྟེན་གྱི་དབང་པོ་སྲོང་བཙན་སྒམ་པོ་དང་། འགྲོ་བའི་མགོན་པོ་དཔལ་ལྡན་ཨ་ཏི་ཤ་ཡབ་སྲས་ལ་སོགས་པས་བྱིན་གྱིས་བརླབས་པའི་གནས་ཆེན་པོ་དཔལ་བྱེད་ཡེར་བར་ཉེ་བར་སྦྱར་བའོ། །

以上僅簡略說明應成派的學說體系。辨別自他宗義之真實，為具善的智慧辯才者一根敦嘉措吉祥賢，在被大阿闍黎蓮花生大士、世間的君王（藏王）松贊甘布和眾生的怙主俱德阿底峽父子等等加持的聖地一悲傑耶勒瓦[107] 所撰寫。

འདིས་ཀྱང་བསྟན་པ་དང་སེམས་ཅན་ལ་ཕན་པ་རྒྱ་ཆེན་པོ་འབྱུང་བར་གྱུར་ཅིག ། ། །

祈願以此也能夠對於聖教以及有情升起廣大的利益。

---

[107] 此為筆者音譯之地名，其義為向上繁榮。從前後文推測應為古地名。

三、 研究

（一） 基本結構

本文只探討佛教四宗宗義，其架構為先將佛教徒宗義建立分成總說與別釋，於總說敘述四宗皆為佛說，舉《阿毘達磨俱舍論》中說：「世尊正法分為二，教與證正法為體」，指出其中教正法為因當機重的差別而分成大小乘二藏，大乘又可分為波羅密多乘與金剛乘，又將一切攝於聲聞乘、獨覺乘及菩薩乘此三乘中，而依循三乘體性的教法，以各自的教理說明宗義者，分為毘婆沙宗、經部宗、唯識宗和說無自性者的中觀宗等四宗。

於別釋先做大小乘區別，說小乘宗義者定義為執外境為實有的說佛教宗義者，有毘婆沙宗和經部宗；大乘則是不承認外境實有者，有唯識宗和中觀宗。各宗說明又做三項分類，分別為定義、分類和宗義的主張方式，又於主張方式之下分基、道、果。在基的主張方式中，小乘以二諦的觀點作區別，大乘以境和有境的見解區別；在道的主張方式中，建立道之所緣和道之所斷。

在各宗之下亦看到細微的派別區分，毘婆沙宗可區分成四個根本部派，又從此四部派分出十八部派。經部宗則說明依循七部對法之諸師為隨教行經部師，依循七部量論之諸師為隨理行經部師。唯識宗有實相派與假相派之別。中觀宗分自續派及應成派，又於自續派中區分瑜伽行中觀自續派和經部行中觀自續派。

（二） 格魯派內部宗義書比較

格魯派對於印度宗義的書寫，看起來有高度的相似性，筆者為了知道格魯派內部對印度佛教宗義是否有單一的起源，因此挑選了三個文本，做同時代以

法鼓文理學院 DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

及不同時代的宗義書比較，選用與二世同時代的文本為至尊法幢《宗義建立》，二者的生卒年代高度重合，亦在二世的自傳中提及於 1512 年以後曾至色拉寺登座，至尊法幢、賢哲頓月貝丹等色拉寺僧眾對其極為信仰與恭敬。不同年代的比較文本為十八世紀的貢卻亟美汪波《宗義寶鬘》，此文本為取蔣央協巴《大宗義》之精華所著成，因此做為十七、十八世紀格魯派書寫宗義書的代表。筆者將比較科判、用例、以及內容的異同，來分析他們是否能成立格魯派的宗義書書寫有一個範本存在，此範本對格魯派宗義見解的影響極大。

1. 科判比較

《宗義建立》和《宗義海》只書寫佛教四宗的宗義，而《宗義寶鬘》有提及非佛教宗義以及佛教四宗，但三者並沒有對密乘宗義的書寫，以下方表格表示三者目次：

《宗義建立》	《宗義海》	《宗義寶鬘》
		總說佛教及外道之宗義
		略說外教宗義之建立
總說	總說	總說佛教宗義之建立
別說	別釋	
毘婆沙宗	毘婆沙宗	毘婆沙宗
經部宗	經部宗	經部宗
唯識宗	唯識宗	唯識宗
無體性宗	中觀宗	中觀宗

本章第一節以說明《宗義海》的基本架構，以下將說明《宗義建立》與《宗義寶鬘》的基本架構。

法鼓文理學院
DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

2. 《宗義建立》概說

全篇以定義、分類、分類的個別意義作為分類寫成，涵蓋宗派為佛教四宗：毘婆沙宗、經部宗、唯識宗、說無體性宗（即中觀宗）。

在「總說」之中，定義佛教徒為「承認三寶為真正歸依處，而不承認三寶以外其他歸依處」，並將說宗義者區分為四宗。在「別釋」之中，以七項分別說明各宗：定義、分類、語詞解釋、對境的主張方式、有境的主張方式、無我的主張方式、地道的建立；在對境主張方式中區分二諦，有境的主張方式則是敘述各派的認知；地道的建立則說明道的所斷、所修以及所修後證得的果位。

在細微分派上，毘婆沙宗又區分為迦濕彌羅毘婆沙宗、日下毘婆沙宗以及中原毘婆沙宗三者。經部宗分以依循世親《阿毘達磨俱舍論》的隨教行經部宗，以及依循法稱「七部量論」的隨理行經部宗。唯識宗分唯識形像真實派和唯識形像虛假派，而唯識形像真實派還能再區分為所取能取等數派、半卵對開派和種種無二派三者。中觀宗分自續派及應成派，又於自續派中區分瑜伽行中觀自續派和經部行中觀自續派。

DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts 法鼓文理學院

3. 《宗義寶鬘》概說

於開頭說明「宗義」一詞出自《楞伽經》的「**謂我二種通，宗通及言說，說者授童蒙，宗為修行者。**[108]」，偈頌中的宗通即為宗義，並解釋接受宗義教法者是曾經研習經論，所以能依循經教和理論宣說基、道、果三者一貫的體系於思想上成立之理，又進一步敘述「宗義」在法友的《善明詞義疏》中被解釋為「成就的極限」，意謂藉經教和理論巧為宣講而成立自宗主張，因此自宗主張

[108] 同註腳 4。

不能再向前跨越，故名宗派成就的極限。接著說明宗派可分為外道及佛教宗派兩大類，兩者的差別為佛教導師已對盡一切過失並圓滿功德、其教法不傷害有情眾生，以及主張「常、一、自主之我空」的見解，外道則反之。

在「外教宗義之建立」中，以各派對一切所知的見解進行敘述，而區分持常見的勝論派、數論派、伺察派和裸形派，以及持斷見的順世派。於「佛教宗義之建立」中承許四宗皆為佛陀所說，是釋經者根據佛陀三轉法輪的意趣做不同解釋而區分的。

接著，分別對四宗宗義以四項分類的方式進行論述，分為：定義、派別、釋名以及主張。在主張當中又分基、道、果的主張方式；基的主張方式中區分境與有境，於境中敘述二諦觀、有漏無漏觀及其他旁涉事項，於有境中敘述補特伽羅、認知和能詮聲；於道的主張方式中敘述道之所緣、所斷和性質。

四、　小結

法鼓文理學院
DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

從三者的科判及內容來看，二世與至尊法幢的內容差異性較大，是因為《宗義海》中的主張方式雖然科判形式上有細微的差異，但對各宗見解的成立並無太大差別，因此，可以推測格魯派的宗義見解有單一的源頭，而此源頭在二世達賴喇嘛與至尊法幢之前。[109]

伍、結論

宗義書以印度佛教四部宗義為基礎，再增加非佛教或密續的內容，並且以各論師自宗的見解為最究竟，而批判他宗見解。這種宗義書的書寫模式，亦見

[109] 此處結論筆者並未指明傳承自宗喀巴大師，係因並未與宗喀巴大師的文本進行比對，所以做保守的敘述。

於大藏經丹珠爾當中收錄提及宗義的印度論書，並且大多會主張中觀的見解，而加以批判外道的哲學主張，亦對小乘乃至唯識的見解進行批判。

從歷史的角度來看，以提婆、清辨等論述外道學說並加以批判的涵有宗義敘述的中觀文獻，在傳入西藏後被西藏祖師學習，而此評判的方法一再地被西藏各教派祖師運用，並以祖師們自己的敘述方式再次疏理印度各教派的見解，進而在後弘期形成宗義書的書寫模式。格魯派以前的西藏祖師在宗義書的敘述上，大多會有非佛教宗義、佛教顯教宗義以及佛教密乘宗義，大多數教派會以中觀宗的宗義為最殊勝，而中觀宗以下的分派則不盡相同，原因是西藏各教派傳承的中觀見有所不同，而寧瑪派則會在中觀見之上敘述九乘次第，並以九乘次第的見解為主。綜覽各西藏教派祖師的宗義書，除了顯教以有部、經部、唯識及中觀四個教派進行描述的方式相似之外，其他細微的科判會有區別。

法鼓文理學院
DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

二世達賴喇嘛（1475-1542）作為格魯派前期的重要祖師，其宗義書《進入宗義海的船筏》只關注於佛教四宗的宗義內容，不像其他宗派或是格魯派之後的祖師，會敘述非佛教宗義以及密乘宗義。值得注意的是，與二世達賴喇嘛同時期的至尊法幢（1469-1544），他的宗義書也只敘述了佛教四宗的內容，然而敘述方式有明顯不同，如至尊法幢的分類方式為七項：定義、分類、語詞解釋、對境的主張方式、有境的主張方式、無我的主張方式、地道的主張方式。二世達賴喇嘛的分類方式為四項：定義、分類、宗義的主張方式，宗義的主張方式以降再分基、道、果。

綜上所述，西藏宗義書的書寫模式可追溯至印度論書當中對各教派見解的敘述，而後弘期的各教派祖師，會依據各派的傳承而對佛教各派的敘述有所差異，如外道教派的數量、中觀宗細分的派別名稱，但可以看到一個逐漸形成的

固定書寫形式，如以「宗義」為題名，和「外道→四宗→密乘」見解的順序寫法，雖然外道及密乘的見解非宗義書必定書寫的內容，但在順序上不會有顛倒。

陸、參考文獻

一手文獻

1. 《智心髓集論》(Jñānasārasamuccaya-nāma)，P57，no. 3078。
2. 《中觀心頌》(Madhyamakahṛdayakārikā)，P58，no. 3082。
3. 《異見分別略攝》(Saṁkṣiptanānādṛṣṭivibhāga)，P63，no. 3127。
4. 《分別善逝本宗頌》(Sugatamatavibhaṅgakārikā)，P63，no. 3128。
5. 《真性寶鬘》(Tattvaratnāvalī-nāma)，P26，no. 1146。
6. 《寶鬘》(Ratnamālā-nāma)，P63，no. 3130。
7. 《一切乘作明分別說》(Sarvayānālokaravaibhaṣya-nāma)，P63，no. 3136。
8. 《入解脫舟深義法藏－宗義安立》(Thar pa 'jug pa'i gru bo zab don chos kyi gter mdzod las grub mtha'i rnam gzhag bzhugs so)，巴熱瓦・莊嚴吉祥賢（'Ba' ra ba rgyal mtshan dpal bzang po），財團法人佛陀教育基金會，2019 年。
9. 《了知宗義本注》（Grub mtha' kun shes kyi rtsa 'grel），達倉譯師（sTag tshang lo tsA ba shes rab bzang po），北京：民族出版社，1999 年。
10. 《攝真性頌》(tattvasaṃgraha-kārikā)，P107，no. 3497。
11. 《進入宗義海的船筏》(Grub mtha' rgya mtshor 'jug pa'i gru rdzings)，《甘孜版根敦嘉措文集》（gSung ’bum dge ’dun rgya mtsho），冊 3，頁 65-89。

DILA 法鼓文理學院 Dharma Drum Institute of Liberal Arts

二手文獻

1. Geshe Lhundup Sopa, Jeffrey Hopkins. 1976. *Practice and Theory of Tibetan Buddhism*, Grove Press.
2. Herbert V. Guenther. 1976. *Buddhist Philosophy in Theory and Practice*, Shambhala Publications.
3. Jeffrey Hopkins. 2006. *Mountain Doctrine: Tibet's Fundamental Treatise on Other-Emptiness And The Buddha Matrix*, Snow Lion Publications.
4. Jeffrey Hopkins. 2003. *Maps of the Profound: Jamyang Shayba's Great Exposition of Buddhist and Non-Buddhist Views on the Nature of Reality*, Snow Lion.
5. Jose Ignacio Cabezon, Roger R. Jackson. 1996. *Tibetan Literature : Studies in Genre*, Snow Lion Publications.
6. Richard Barron. 2007. *The Precious Treasury of Philosophical Systems*, Padma Publishing.
7. 山口瑞鳳等著，許洋主譯（1991）。《西藏的佛教》，法爾出版社。
8. 根敦嘉措等著，黃慶英譯（2003）。《二世達賴喇嘛根敦嘉措傳》，全佛文化事業有限公司。
9. 貢卻亟美汪波著，陳玉蛟譯（2000）。《宗義寶鬘》，法爾出版社。
10. 梶山雄一等著，李世傑譯（1985）。《中觀思想》，華宇出版社。
11. 許明銀（1990）。〈智軍的《見差別》蒼本試譯(上)〉，《東方宗教研究》第二期，頁 397-427。
12. 許明銀（1993）。〈智軍的《見差別》蒼本試譯（中）〉，《東方宗教研究》第三期，頁 299-332。
13. 許明銀（2000）。〈智軍的《見差別》蒼本試譯(下) 〉，《圓光佛學學報》

法鼓文理學院
DILA Dharma Drum Institute of Liberal Arts

14. 許明銀（1993）。〈吉祥積的《見次第說示》藏文本試譯〉，《圓光佛學學報創刊號》第五期，頁 197-226。

15. 廖本聖（2005）。〈至尊．法幢吉祥賢著《宗義建立》之譯注研究〉，《正觀雜誌》第三十二期，頁 5-160。

16. 廖本聖（2009）。〈蔣央協巴《宗義理論：斷謬獅吼．闡明遍智善道寶燈》藏本譯注：非佛教篇（Ⅰ）〉，《正觀雜誌》第五十期，頁 105-160。

17. 廖本聖（2010）。〈蔣央協巴《宗義理論：斷謬獅吼．闡明遍智善道寶燈》藏本譯注：非佛教篇（Ⅱ）〉，《正觀雜誌》第五十三期，頁 37-66。

18. 廖本聖（2010）。〈蔣央協巴《宗義理論：斷謬獅吼．闡明遍智善道寶燈》藏本譯注：非佛教篇（Ⅲ）〉，《正觀雜誌》第五十四期，頁 49-154。

DILA 法鼓文理學院 Dharma Drum Institute of Liberal Arts

DILA
法鼓文理學院
Dharma Drum Institute of Liberal Arts

DILA
法鼓文理學院
Dharma Drum Institute of Liberal Arts